

48. SZÁM. 1891.

BUDAPEST, NOVEMBER 29.

XXXVIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt | egész évre 12 frt | fél évre ... 6 *
 Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG | egész évre 8 frt | fél évre ... 4 *
 Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK | egész évre 6 frt | fél évre ... 3 *
 Külföldi előfizetésekhöz a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

CSIKY GERGELY.

1842—1891.

MINT mikor a katonát követi a csatasorból egy buta golyó, úgy esett el Csiky Gergely azoknak sorában, a kik e hazának művelődési harcát vívják. A fegyver akkor is föl volt emelve a kezében, ő maga egy újabb diadala előtt állt: mikor hirtelen megejté a halál, mely élete után titkon rég ólalkodott. Azoknak körében, a kiket legjobban szeretett, a kiknek kedvéért leginkább vágyott volna élni, roskadt össze a szellemnek hatalmas bajnoka, és vele az a sok teher, melyet erős vállaira más tíz helyett szedett, de melyet ő azért egymaga könnyedén viselt.

Mert a magyar szépirodalomnak alig van oly ága, melyet Csiky Gergely halálával ne sujtott volna nehéz veszteség. Sokoldalúsága tüneményes vala, s ő maga ama bryaraeusí alakok közül való, a kik száz kézzel szédületes gyorsasággal dolgoznak s mégis minden kezük értékes, sokszor maradandó becsű munkát végez. Ha nem tett volna egyebet, mint azt, hogy klasszikai magyar nyelvre ültette át az ó-kor klasszikusait s megajándékozta nemzetét a teljes Plautus-szal és Sophokles-szel: a magyar irodalom Helikonján akkor is előkelő hely illetné meg. De az ő szelleme alkotásainak ez kicsi része csak; mert műveinek csak czínszerinti felsorolása is már hasábokat fogna megtölteni, s ebben a sorozatban megtalálnók a legkülönszerűbb irodalmi termékeket, úgy, hogy esodálkozni lehet, hogyan férhetett el ennyi alkotás abba az arasznyi időbe, melyre irodalmi munkássága esik.

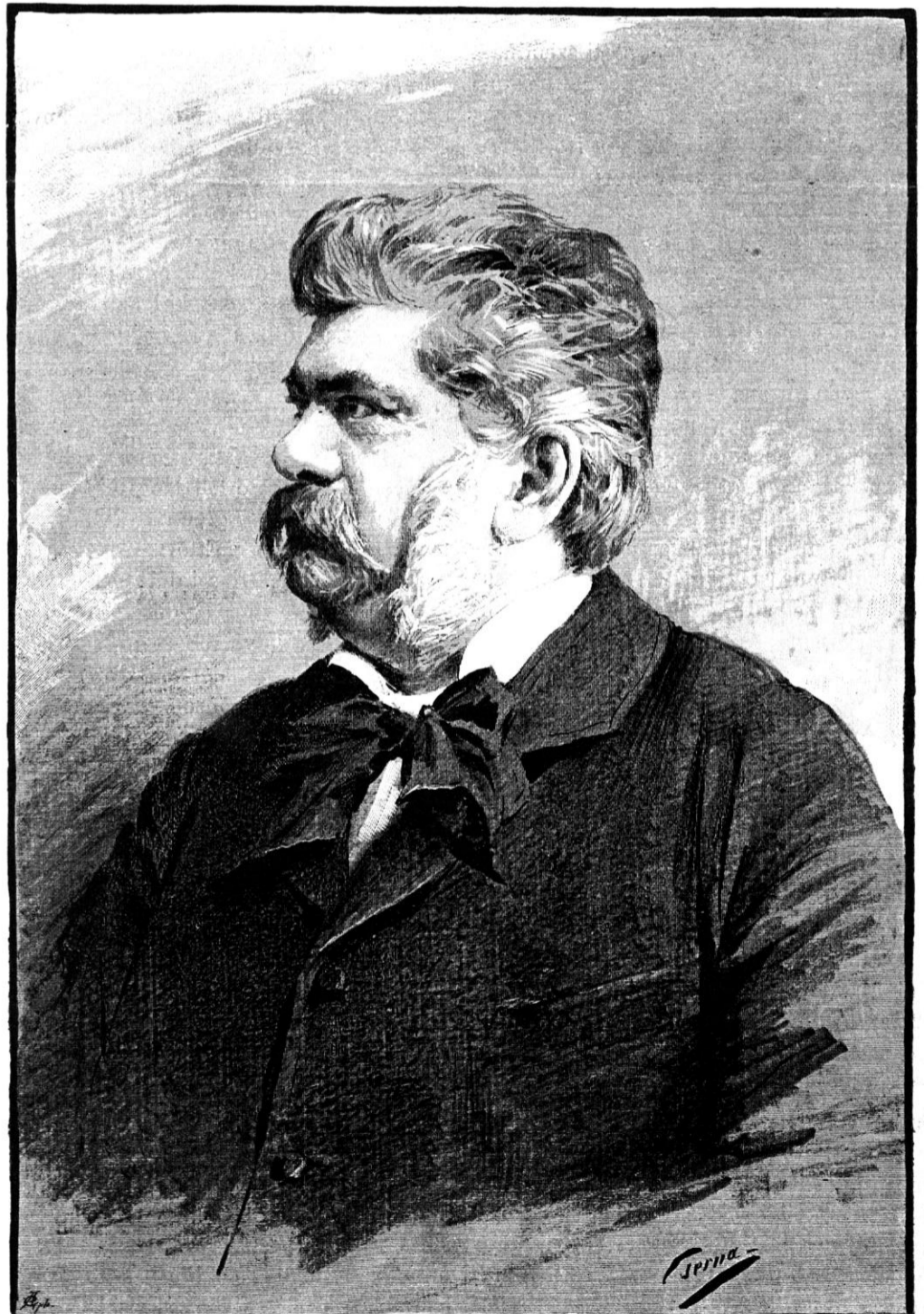
Igy csak az dolgozhatik, a kinek a munka egyuttal öröm és hivatás. S Csiky Gergely ebben a tekintetben méltó társaként sorakozhatik Jósika Miklós, Szigligeti és Jókai mellé, a kiknél az óriási termékenységet szintén csak az magyarázhatja meg, hogy a munka életüknek eleme, föltétele.

S ő, a mióta a tollat fölvette, hogy a magyar irodalmat szolgálja vele, állandóan, szünet nélkül dolgozott, gazdagítva irodalmunkat eredeti és fordított nagybecsű művekkel, átültetve ó-kori és modern klasszikai műveket, nem csak a szorosán vett szépirodalom, hanem a tudományos irodalom köréből is s a mellett, hogy a nemzeti színház műsorát évenként néha két új színművel is fölfrisítette; a mellett, hogy a népszínháznak is dolgozott: a magyar tud. akadémia

könyvkiadó-vállalatának is egyik legbuzgóbb munkása volt; jegyzetekkel magyarízta Shakespeare teljes kiadását; mint a nemzeti színház dramaturgja elolvasta s lelkiismeretesen bírálta és ha arra valók voltak, kijavította az ez intézethez előadás végett érkező műveket; beható jelentéseket irt az akadémia azon színirodalmi

pályázatairól, melyekben mint író nem volt érdekelve; mint a színi iskola tanára előadásaihoz segédkönyveket irt tanítványainak s mind-ezekon fölül még volt ideje regényeket, nagyobb elbeszéléseket, irodalmi tanulmányokat írni hirlapok és folyóiratok számára.

Mégis a színmű volt teremtő lelkének igazi s

Ellinger Ede és Kozmata Ferencz fényképe után rajzolta Cserna Károly.

Csiky Gergely

kimeríthetetlennek látszó mezeje, a hol legtöbbet, legbecesebbet alkotott. Mint egykor Szigligeti, a kit szintén irásztala mellől, teljes munkássága közepett, épen ily hirtelenséggel, s épen ily konok szívбай következtében ragadt el a halál: úgy ennek elhunytá óta az ő gazdag elméje táplálta leginkább a nemzeti színház játékrendjét. Eredeti színműveinek száma huszonnyolczra megy, nem számítva ide az öthat idegen nyelvből általa fordított színműveket. S e művek közül, melyeknek nagyobb része a nemzeti színház repertoirejének legvonzóbb darabjai közé tartozik, a legtöbbel pályadíjat is nyert.

Irodalmi és színpadi sikerei nagy munkásságával voltak arányosak. Szini életünkben esemény számba ment egy-egy Csiky-premiere, melyre a közönség már napokkal előre elkapkodta a jegyeket. Kedvence volt a közönségnek, a színészeknek egyaránt. És ő mindezt a már nálunk nem szokatlan mesterséges eszközök nélkül, egyedül tehetségével és egyéni szeretetreméltóságával érdemelte ki.

Csiky Gergely életének külső körülményei nem ismeretlenek e lapok olvasói előtt. Hiszen bemutattuk, midőn még csak «sokat ígérő tehetség» vala s később is megemlekeztünk róla, midőn a magyar színmű-irodalomnak büszkesége s korabeli vezéralakja lett. A «Vasárnapi Ujság» olvasói mint elbeszélő író is ismerhetik, mert e nembeli dolgozataiból több jelent meg e lap hasábjain.

Ez alkalommal tehát csak röviden kell megemlítenünk, hogy Aradmegyében, Pankotán, 1842-ben született, s Aradon kezdte gimnáziumi tanulmányait. Miután szülői papnak szánták, 1859-től kezdve négy éven át a pesti szemináriumban tanulta a hittudományt, de már ez időben egyik legbuzgóbb részese lett a kispapok irodalmi működésének, szorgalmasan írogatván és fordítván. Majd a bécsi Augustineumnak lett növendéke, honnan 1869-ben kikerülve, Tornyán káplánkodott, majd a temesvári gimnáziumban, aztán nyolcz évig a papnevelő-intézetben lett tanár. Mint szakmájának alapos ismerője, egy ideig az «Egyházi Közlöny»-t is szerkesztette s ekkor írt «Egyház-jogtan»-a jeles tankönyvnek van elismerve. A papi pályán mindenki szép jövőt jósolt a nagy tudományu s klasszikai műveltségű fiatal papnak, ki a szentszéknél mint a házasság egyházi jogvédője is szerepelt.

A szépirodalommal már ekkor is foglalkozott, s beszélyeiből «Marosi» álnév alatt néhány a hirlapokban is megjelent. Ugyanezeket utóbb (1871-ben) «Életről» és «Fényképek» czímmel önálló két kötetben is kiadta.

Az a titkos erő, melynek kitoréseiben a kibontakozni kezdő tehetség mutatkozni szokott, egy megmagyarázhatatlan benső ösztön, melyet leküzdenie erőfeszítésébe került, már ekkor is megháborítá álmait. Érezte magában a költői géniust, de tudta azt is, hogy papi állása nem fogja megengedni minden irányban szabadon terjeszteni ki szárnyait. Erős benső küzdés után végre is arra szánta magát, hogy kísérletet tesz meggyőződni, van-e benne valóban is költői hivatás? s az eredménytől tette függővé, ha vajjon megoszsa-e az oltár szolgálatát a műzsákéval, avagy örökre szakítson velök.

Három művet írt egyszerre: egy népszínművet, egy társadalmi vígjátékot és egy öt felvonásos szomorú játékot jambusokban.

Az elsőt a népszínházhoz küldte be, a hol azt visszautasították. A második sem járt jobban a nemzeti színház drámabíró bizottsága előtt, s az ifjú pap már-már elesüggedt költői hivatása felől. Akkor értesült, hogy harmadik műve, a «Jóslat», melylyel a Teleki-díjra az

akadémiánál pályázott, — megnyerte a száz aranyat.

Igaz, hogy a jutalom kiadását megkeserítette az ismeretes szégyen-paragrafus; de Arany Jánosnak, különösen pedig Szigligetinek biztató szava fölemelte önértetét s kitartásra és tovább haladásra bátorítá a megkezdett pályán. Szigligeti azonnal fölismerte benne a nem közönséges tehetséget s mindent elkövetett, hogy azt a nemzeti színház számára biztosítsa. A mint a «Falu rosszával» feltűnt Tóth Edét színészi vándorbotjától megmenté s szertárnoki állásban a nemzeti színházhoz csatolta, azonképen rajta volt, hogy Csiky itt az irodalmi központban, az írói inger folytonos áramlatának kitéve érvényesítse erejét. Szigligetinek, a fiatalabb tehetségek elnyomásával galádul annyiszor gyanúsított színműírónak volt főérdeme abban, hogy Csiky a fővárosba jött lakni, hogy a nemzeti színház drámabíró bizottságának tagja s a szini iskolának tanára lett, szóval, hogy egy kezdő pap szerény igényeinek megfelelő álláshoz jutva, az élet gondjai ne nyűgözzék tehetségét szerfölött. Nem ment az olyan könnyen, írja egy hozzá közel álló barátja, mert Csiky Gergely maga is komolyan óvta papi állásának kötelezettségeit.

A «Jóslat» költői nyelve, eleven jelenetei, párbeszédei, a cselekmény veznasága s mythologiai anyaga mellett is meghozta a sikert a színpadon s Csiky még ez után két színművet írt ez irányban, a «Mágusz» czimű egy felvonásos tragédiát és a «Jánusz» cziműt, mely szintén Teleki-jutalomban részesült.

De Csiky érezte, hogy a klasszikai és romantikai irány vagy ezek keveréke nem fogja őt elvezetni vágyai céljához s az «Ellenállhatatlan» czimű vígjátékával, mely a Karácsonyi-pályázat 400 aranyos jutalmában részesült, már irányt változtatott, a jellem-vígjátékba csapva át, erősen éreztetve Molière s a spanyol színműírók hatását. Ám az «Ellenállhatatlan» színpadi sikere nem állt arányban irodalmi értékével és Csiky csak ezután találta meg tehetségének igazi terét, a társadalmi vígjátékokban, melyekben a valódi életet vitte a színpadra s igazi, élettől duzzadó embereket állított a közönség elé, s melyeknek sorát a «Proletárok»-kal nyitá meg.

Egyszer meglelvén a tehetségének leginkább megfelelő irányt, mely, szerencséjére, a kor izlésével is összeesett, Csiky Gergely elemében volt s bőven ontá alkotó lelke költői termékeit, melyekben a közönség annyi gyönyörűséget és igazi élvezetet talált. Ettől kezdve muzsája uralkodó lett a nemzeti színház színpadán, s alig múlt el év, hogy két eredeti új darabbal is ne gazdagította volna a repertoirt. És ezeknek a daraboknak a legtöbbjét sokszor és sűrűn adták, a nélkül, hogy a közönség érdeklődése lényegesen csökkent volna irántuk. Így például, míg a legnagyobb jutalomban részesült «Ellenállhatatlan» mindössze ötször került színre, addig a «Proletárok» negyven előadást ért, ugyanannyit a «Czifra nyomoruság»; «Mukányi»-t is 35-ször adták elő, a «Buborékok»-at 25-ször, a «Stomfay család»-ot és «Bozóti Mártá»-t 21-szer, a «Jó Fülöp»-öt 17-szer, a «Sötét pont»-ot 16-szor, az «Örök törvény»-t 15-ször, a «Vasember»-t 14-szer, a «Nagyamamá»-t 13-szor. «Kaviár», «Anna», «Czeczil házassága», «Nóra», «Spartacus», «Petneházy», «A komédiás», «A vadrózsa», «Színész nő», «Divatkép», a «Nagyra-termett» szintén többször töltötték meg a színházat. Az 1875 és 1890 közti időszakban írott olyan darabja, mely színre nem került, csak kettő van: «A bizalmatlan» és «Theodora», mind a kettő a Teleki-díjjal jutalmazott pályamű.

Színművei közül Teleki-díjat nyertek: «A jóslat», «Jánusz», «Spartacus», «A bizalmatlan»,

«A vasember», «Theodóra», «Két szerelem», — Karácsonyi jutalmat az «Ellenállhatatlan», a «Proletárok», «A nagyra-termett». Azonkívül Plautus vígjátékainak fordítását 400 arannyal s az «Örök törvény»-t az ötszázforintos Hertelendy-díjjal jutalmazta az akadémia.

Utolsó műve, melyben a közönség még a költő életében gyönyörködhetett, «A nagymama» volt, mely állandóan nagy közönséget vonz a színházba. Mondhatni, ezzel érte el színműírói dicsőségének a tetőpontját, teljes erejében nyilatkozik meg benne költői ereje, úgy, hogy ebből ítélve, esztendő hosszú sorát lehetett volna számára ígérni e magaslaton. A szellem elég erős lett volna hozzá s ekkor mondta föl a szolgálatot a romlandó földi anyag.

A nemzeti színháznál most folynak egy új művélből a próbák: «Az atyafiak» színműből, melyet «Az élösdiek» czimű elbeszéléséből dolgozott át. Ennek előadását már meg nem érheté.

Irodalmi munkásságának képe nem volna teljes, ha említetlen hagynók, hogy a népszínházban is adták két művét: a «Szép leányokat» s a «Királyfogást» melyhez Konti írt operettezenét. De a mit Plautus és Sophokles színművein kívül idegenből fordított is, az is számot tevő. Több színdarabot fordított angolból, németből, francziából, ő fordította le Taine két nagy munkáját: «Az angol irodalom történetét» és «A jelenkori Francziaországot», Villemainek «Pindar szelleme» és Ribbeck Ottónak «A római költészet története» czimű munkáját. E mellett ellátta az időszi közlönnyeket elbeszélő munkákkal s buzgón végezte színésztanári és dramaturgi hivatalát. Befejezetlen maradt íróasztalán egy nagyobbára már elkészült regénye és egy vígjáték az eleje.

E serény munkássága Budapestre felköltözésével vette kezdetét, pedig az első évek alatti hangulata nem lehetett a munkára kedvező. Ő ugyanis azon reményben állt az irodalom szolgálatába, hogy papi állását is megtarthatja. Hiszen magánélete, hiszen irodalmi működése oly irányu vala, hogy az ellen a legszigorubb szempontból sem lehetett emelni kifogást. Sehol darabjaiban egy sikamlós szó, ízlést vagy épen erkölcsöt sértő kifejezés, sehol frivol helyzet. Akármelyik darabjába elviheti serdülő leányát bármely anya. S még is zokon vették tőle s papi állásával meg nem férőnek mondták a színpad szolgálatát. Így történt aztán, hogy 1881-ben kilépett a papi rendből, hogy szabadon s kizárólag a drámairodalomnak élhessen. Hogy e lépést nem benső küzdés nélkül s csupán ebből az okból tette meg, tanu reá minden ismerője, tanu egész élete.

Egészen független volt ez elhatározásától házassága, melyet özvegy Villeczné, Bakody Amanda úrhölgygyel kötött, kit azelőtt még alig ismert s kivel töltött házasságában, melyből egy fiúgyermek született, boldogan, derűlten teltek napjai. Gondoktól mentes élet, szeretet, boldogság, dicsőség, minden összefogott, hogy minél tovább maraszsa közöttünk s minél tovább árasztassa vele reánk szellemének fényes sugárait.

Mind hiába. Szervi szívбайjával keblében hordta végzetét. Nyájas családi és jó baráti körben nyult érte a halál keze, mely életének néhány óra alatt véget vetett.

Vele színműirodalmunknak legkiválóbb művelője dőlt sirba. Művei itt maradtak s a nemzedékek hosszú sorának fognak hirt regélni arról a fényes lélekről, melyből származának, de a lélek nem küld többé nemzetének hozzájuk hasonló több hirnököt, visszaröppent oda, a honnan eredt . . .

CSIKY GERGELY

„KÉT SZERELEM” CZIMŰ SZOMORÚJÁTÉKÁBÓL.*

MIKLÓS. JUDIT.

MIKLÓS (az ajtóban.)

Judit!... Mért jöttél? Nem elég neked
Halálom? Végső pillantásomig
Üldöz sötét szemed, szörnyű szavad?

JUDIT.

Igaztalan vagy hozzám, mint egész
Éltedben; félreismersz most, miként
Örökkön félreismeréd szívem.
Bosszú, gyűlölség, álnokság, harag
Volt az, mit bennem láttál szüntelen,
S nem ismeréd forrását mindezeknek,
Nem ismeréd fel a szerelmemet.

MIKLÓS.

Szerelmedet!

JUDIT.

Ugy-e mily idegen
Füledben ajkaimról ez a szó?
Pedig csak rajtad állott, hogy megismerd.
A mit tevék, jót-rosszat, életemben
Mind éretted tevék, szerelmedért;
S te bármiként viszonzád, bármiként
Üztél magadtól, bárminő sebet
Ütöttél rajtam: mindent elfeledtem,
És visszatértem hozzád... itt vagyok...
Ha az ebet elrugdosod magadtól,
S az hízelegve mégis visszatér,
Jutalmul símogatva nyúlsz fejéhez
S eltűröd nyájasságát kegyesen.
Én ezt se várhatom. Mindegy! Azért
Én mégis visszatértem. Eljövök,
Hogy visszaadjam szabadságodat.

MIKLÓS.

És aztán?

JUDIT.

Aztán? Eh, mit kérdezed?

Szabad vagy, elmehetsz, utat nyiték.
A város utcáin harc, zűrzavar dúl,
A kapukat nem őrzi senki sem;
Gyors paripák várnak készen reánk,
Elhagyjuk ezt a várost mindörökre,
Hol, bárki győzzön, veszve van ügyed.
Erdélyben élet, munka vár reád:
Oda siessünk, ott lelsz új hazát.

MIKLÓS.

Nem tehetem, nem csallak meg Judit!
Elégge nyomta lelkemet a bűn,
Hogy egykoron elámítottalak,
Szív nélkül nyujtva kezemet neked...
Nem csallhatlak meg, nem megyek veled.

JUDIT.

Gondold meg, Miklós, készen áll a vérpad,
A hajnal nincs már messze, a bakó
Már pallosával vár. Oh! annyira
Gyűlölsz hát engem, hogy még a halál is
Kívánatosb előtted?

MIKLÓS.

Hát Teréz.

* A „Két szerelem”-nek a magyar tud. akadémia az ideai Teleki-pályázaton nagy elismerés mellett ítélte oda a 100 arany jutalmat. A szomorújáték a tél folytán fog a nemzeti színházban színpadra kerülni, eddig még sem elő nem adatott, sem nyomtatásban nem jelent meg. A darab a XVII. század kurucz-labancz mozgalmaiban Kassán játszik. Két előkelő polgári család politikai viszályából fejlődik ki két szerető szív tragikus sorsa. A császári párt főemberének, Ruber Mihálynak leánya, Teréz, s a kurucz-párt vezérének fia, Donáth Miklós, szeretik egymást, de míg az ifjú Wittembergában tanul, addig a szeretett leányt ármanynyal és erőszakkal máshoz kényszerítik, Miklós pedig, engedve családjá unszolásának, apja gyámleányát, a szép Juditot veszi feleségül, ki Miklós iránti örült szerelmeiből tulajdonképen főforrása volt az ármanynak, mely Miklóst és Terézt egymástól elválasztotta. Miklós később megtudja, hogy Teréz ártatlan, s hogy mily nagy ártást (apja életét kellett vele megmentenie) tett hozzá hűtelessé, Terézt el akarja rabolni; de elfogják s halálra ítélik. Börtönében fölkeresi Judit, ki őt még mindig szenvedélyesen szereti s meg akarja menteni; de midőn az új erőre kapott kuruczok berontanak a börtönbe Miklóst kiszabadítani s Judit megtudja, hogy az általa már halottnak vélt Teréz él, férjét és önmagát leszúrja. A fentebbi mutatvány Miklós és Judit találkozását adja a börtönben.

JUDIT.

(Fájdalmasan összerándul. Szünet után, nyugalmat erőltetve.)

Terézt nem látod többé.

MIKLÓS.

Mehalt?

JUDIT.

(Mereven nézve Miklóst, lassan.)

S ha meghalt volna...?

MIKLÓS.

(Leül; az asztalra könyökölve.)

Úgy nekem se kell

Többé az élet.

(Kívül ismét közeledő zaj, puskaropogás.)

JUDIT.

Miklós! én szerelmem!

Siess! Ébredj föl! Mentsd meg éltedet!

Az út szabad még, tán csak pillanatra,

Oh ne habozz, ne várd bakóidat!

(Miklós karját rázva.)

Miklós! Nem hallod? Már közelgenek!

Ébredj! most drága minden pillanat.

El. Menekülj! Én nem megyek veled...

Velem ha nem jössz, menj el nélkülem.

Lemondok rólad, csak ez egyet ígérd,

Hogy az övé se léssz... én elvonulok,

Nem látsz ez életben többé soha!

Oh, csak siess! Oh, mentsd meg éltedet!

IFJUKORI EMLÉKEZÉSEK CSIKY GERGELYRE.

1873—75-ig Temesvárott jártam a gymnasium felső osztályaiba. Tanteremünk a szeminárium épületének, egy hajdani jezsuita kolostornak, második emeletén volt. Csiky az első emeleten lakott. Bár nem volt a mi tanárunk, mégis jól ismertem őt. Gyakran találkoztam vele az iskola lépcsőjén. Rendszeresen civil-ruhában járt s czilinder kalapot, meg felálló, hegyes gallért viselt. Az utóbbi körülmény különösen feltűnt nekem, mert inkább színészre, mint papra emlékeztetett. Nem sejtém még akkor, hogy néhány év múlva e színészülsejű pap a magyar drámai múzsa oltárán fog áldozni, hogy színésznevelőeknek a dráma törvényeit fogja magyarázni s színészek képezendik állandó társaságát.

Rendszeresen Kasics Károly püspöki archiváriussal sétált. * Temesvárott ez volt legmeghittebb embere, s Csiky életének temesvári korszakából ő tudhat legtöbbet. Tanuja volt lelki küzdelmeinek s bizonyára figyelemmel kísérte barátja drámáiról származó bálványait, különösen a „Jóslat” keletkezését, melyet Csiky, mint tudva van, még Temesvárott, pap korában írt.

1875-ben magam is érintkezésbe jöttem vele, midőn bátyámnak, a ki akkor klerikus volt, tanára lett. Bátyám szabad óráiban költéssel és zenével foglalkozott. Csiky ezt megtudván, érdeklődni kezdett iránta. Figyelemmel kísérte irodalmi tanulmányait, gyakran magához hívta és miután bátyámnak nem volt alkalma magát a zenében gyakorolni, zongoráját is fölajánlotta neki. Csiky maga nem volt gyakorlott zongorázó. Rendszeresen csak táncdarabokat, s könnyebb opera- vagy operette-átiratokat játszott. De azért nagyon fogékony volt a klasszikus zene szépségei iránt. Bátyámat különösen szerette hallgatni, mikor Beethoven valamely komor, mélabús szonátáját játszotta előtte. Egy ízben, midőn ismét nála volt, távozáskor így szólt hozzá: «Látogasson meg gyakrabban ifjú barátom, oly jól esik játékát hallgatnom. Úgy érzem olyankor magam, mint Saul király érezhette magát, mikor Dávid hárfázott előtte.» Enyilatkozat bepillantást enged akkori lelkületébe. Szerencsétlennek érezte magát, mert írói hajlama összeütközésbe jött papi állásával. Élete fordulópontjához ért el. Keresztúton állott s nem tudta: jobbra avagy balra térjen-e?

Egy ízben bátyám elvitt hozzá, hogy Beethoven „Septuor”-ját játszassuk el előtte. Mig mi zongoráztunk, ő íróasztala mellett ült, gondolataiba mélyedve, és írt.

Évek múlva Pesten valami irodalmi ügyben

* Kasics jelenleg plébános Nagy-Öszin, Torontálme gyében.

voltam nála. Akkor is íróasztala mellett találtam őt. Előadtam látogatásom célját s bár szerettem volna fölemlíteni előtte, hogy valamikor Temesvárott szerencsém volt nála lehetni, nem tevém, mert attól tartottam, hogy zavarom munkájában. Talán kellemetlenül és érintette volna, ha életének rég elmúlt, szomorú napjaira emlékeztetem.

BARÓTI LAJOS.

CSIKY GERGELY SZINMŰIRÓI PÁLYÁJA KEZDETÉN.

Oly váratlanul érte irodalmunkat a csapás, oly hirtelen vált meddővé a legtermékenyebb talaj, hogy a vázlat, mit a napi hírlapirodalom kötelességszerűen papírra vetett, a titáni erővel duzzadó alaknak csak körvonalait tünteti elő. A kép tehát, mely a fölindulás kapkodásai között készült, hamar eltűnnek emlékünkből, ha alkotási, melyekkel szívünk és elménk teli, nem lehelnének belé életet.

E művek azonban diadalmas sorakozással biztosítják Csiky Gergelynek, hogy szellemi képe meghatározhatatlan sokaságú nemzedék emlékében eleven marad, mint a magyar színműírás Atlaszáé, ki másfél évtizeden keresztül csaknem egyedül tartá vállain a magyar játékrend terhét. Könnyedén, mint a ki Isten kegyelméből hivatott e munkát végezni.

Az irodalomtörténet jövődó írója korunkból hálásabb alakra nem fog találni, mint a minőnek Csiky Gergelyé kínálkozik. Lelkesen jegyezhet föl sikert siker után egész ama végzeteljes november tizenkilencediki napig, melyen a hivatottabb kézből kihullott az aranyértékkel meg nem határozható drága toll. De még kevésbé határozható meg irodalmunk veszteségének nagysága; mi csak annyit tudunk, hogy ama szürke ködű őszi nap ólmos homályba borítá színműirodalmunk jövődójét.

Talán tehetünk némi csekélyke szolgálatot az irodalomtörténetnek, ha Csiky Gergely színműirói pályája elejéből egy epizódot mutatunk be, mely őt a színpadi élettel először hozta közvetlen érintkezésbe.

A „Jóslat” sikere hazánkszerte általános érdeklődés tárgya lett, de e siker sehol sem részeseült oly osztatlan érdeklődésben, mint Temesvárt, hol legtöbben ismerték személyesen a klasszikus műveltségű fiatal papot.

A szerző nagy ambícióval látott hozzá, hogy első műve minél hamarabb s minél tökéletesebb előadásban kerüljön Temesvárt színpadára. Ebbeli buzgósága egész odáig terjedt, hogy Sztupa György színgazgatóval egyetértőleg, ő maga szerződtetett drámai primadonnát. Meghívta ugyanis Budapestről Komáromy Mariskát, (Komáromy Alajos színművészünk leányát), hogy jártsa el a főszerepet darabjában.

Ugy, de a társulatnak volt primadonnája, még pedig igen tehetséges színésznő, a híres Rónay leánya, Prielle Kornélia unokahuga, Rónay Mariska, ki méltán formálhatott a szerephez jogot. Ez a körülmény a fiatal szerzőt fölötté nyugtalanította, a viláért sem akart volna művésznői érzékenységet érinteni. Mikor már a próbák ideje közeledett, Csiky egyet gondolt és személyesen kereste föl Rónay kisasszonyt. Oly bravuros tapintattal adta elő a dolgot, hogy a fiatal művésznő minden keserűség nélkül lemondott a szerepről, sőt megígérte a szerzőnek, hogy addig is, míg Komáromy Mariska lejön, az összjáték kedvéért ő fogja a szerepet próbálni.

A darabban a társulat legjobb erői vettek részt a főbb szerepeket a következők játszották: Komáromy Mariska, Ujfalussy Gizella, Takács Henriette, Alszegehy Ilona, Komáromy Lajos, Toldy Ferencz, Várady Miklós, Jakab Lajos. Egyik kis szerepet Kiss Béla az opera mostani tenoristája adta, ki abban lépett először a színpadra.

A színészek, a szerzőre való tekintettel, versenyeztek egymással a jámbusok megtanulásában, s mire Csiky az első rendelkező próbán megjelent, mindenki úgy tudta szerepét, mint a karikacsapás. A társulat rendezője átengedte a fiatal szerzőnek a vezényletet, s így az rendezte az egész darabot.

Ez a rendezés örökké emlékezetes maradt az akkori szereplők között. Ők ugyanis egy laikust véltek a szerzőben s egy kész szakembert láttak a színpadon megjelenni, kinek figyelme s technikai dolgok legminuciózusabb részleteire is kiterjed. Udvarias, rövid mondatokba foglalta az utasításokat, de azokban oly alapos tudás s

lelkiösmeretes mügond nyilvánult, hogy a színészek szinte hűledezve nézegettek egymásra.

Másnap az a hír terjedt szét a társulatnál, hogy ez a csinos, gömbölyű képű pap, mielőtt azzá lett, színész volt; egy idősebb kórlista egész határozottan emlékezni vélt, hogy látta őt Hubay társulatánál, sőt az időt és helyet is pontosan meg tudta határozni.

És ez a hír könnyű szerrel talált hívőkre, annyival is valószínűbbnek tetszett, mert kü-

— Nem ösmerem én még eléggé a szinpadot, hogy biztos sikerre számíthassak.

— Dehogyan nem, — mondá az igazgatóné, — hisz a társulatnál szeltiben azt beszélék, hogy valamikor színész volt.

Csiky arcza egyszerre kiderült s leplezetlen jó kedvvel a következőket mondá:

— Ez a híresztelés nagyon tetszik nekem. Ez azt bizonyítja, hogy szeretnek s hogy bizakodnak a sikerben. Azért akarják magukkal elhi-

ínni, soha sem jelenik meg a közönség hívására?

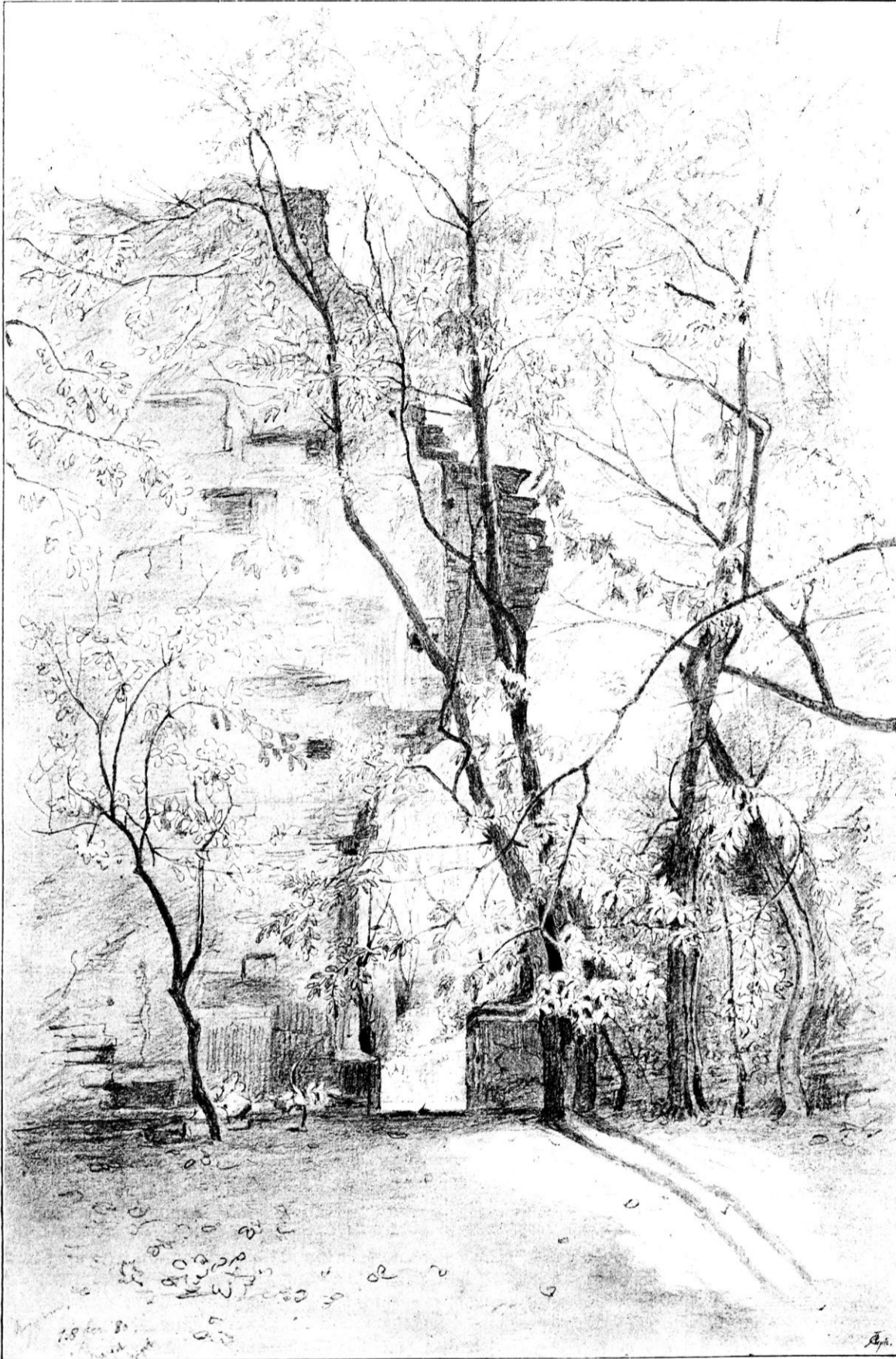
— Azt hiszem, soha.

— No látja, miért is nem lett Thália papja?

— Mert az ég más hivatást bizott rám.

Még akkor nem tudta, hogy valódi hivatásának hangja néhány év mulva még erőteljesebb vonzással fog hatni lelkére, mint az egyházi kötelek.

ZÖLDI MÁRTON.

A NAGY ROM.

KÉPEK A MARGITSZIGETRŐL. — *Klotild főhercegnő rajzai eredeti rajzai.*

lönben honnan vette volna egy pap azt a kétségbe vonhatatlan szinpadi ösmeretet? Hisz még a maszkirozás titkaiba is be van avatva, ösmeri a masztiksz és krepp egymáshoz való viszonyát. Az ilyesmit nem lehet tankönyvből megtanulni. Szóval a *Csiky* színész multja felől terjesztett hír napokig tartotta magát.

Az előadás előtti napon a «Hét választó» szálló éttermében ült édes anyjával, egy galamb-öszfürtű úri nővel. Az igazgató és neje is ott voltak. *Csiky* rendkívül izgatottnak látszott s őszintén megvallotta, hogy fél a holnapi premiere esélyeitől. A fölhangzó biztatásokra így válaszolt:

tetni, hogy valamikor közéjük tartoztam. No, kedves mama, most már igazán nem félek.

Pszichológiája helyes csapást követett: csakugyan nem volt oka félni, a «Jóslat» másnap diadalmasan megállotta helyét. Minden fölönás után hatalmas tapsvihar reszketetté meg a nézőteret, «szerző!» kiáltások perczekig hangzottak füleiben.

És ő, boldogságtól sugárzó arczezal hallgatta a zsenijének hódoló zajt a szinfalak mögött. Egyik színésznő gyöngéden megfogta kezét s kérte, hogy jelenjék meg a lámpák előtt.

— Nem lehet.

— Tehát ön, ha még annyi jó darabot fog is

KLOTILD FŐHERCEGASSZONY RAJZAI A MARGITSZIGETRŐL.

Nem egyszer voltunk már abban a kellemes helyzetben, hogy nemcsak rá mutathatott, de szemmel látható bizonyítékok kapcsán is rá utalhatott a «Vasárnapi Ujság» arra az élénk, kifejtett művészi érzékre, mely József főherceg családi körében az édes otthont még vonzóbbá, még derüebbé tenni segít. Azt a boldog családi kört, melyben béke, szeretet és megelégedés le-

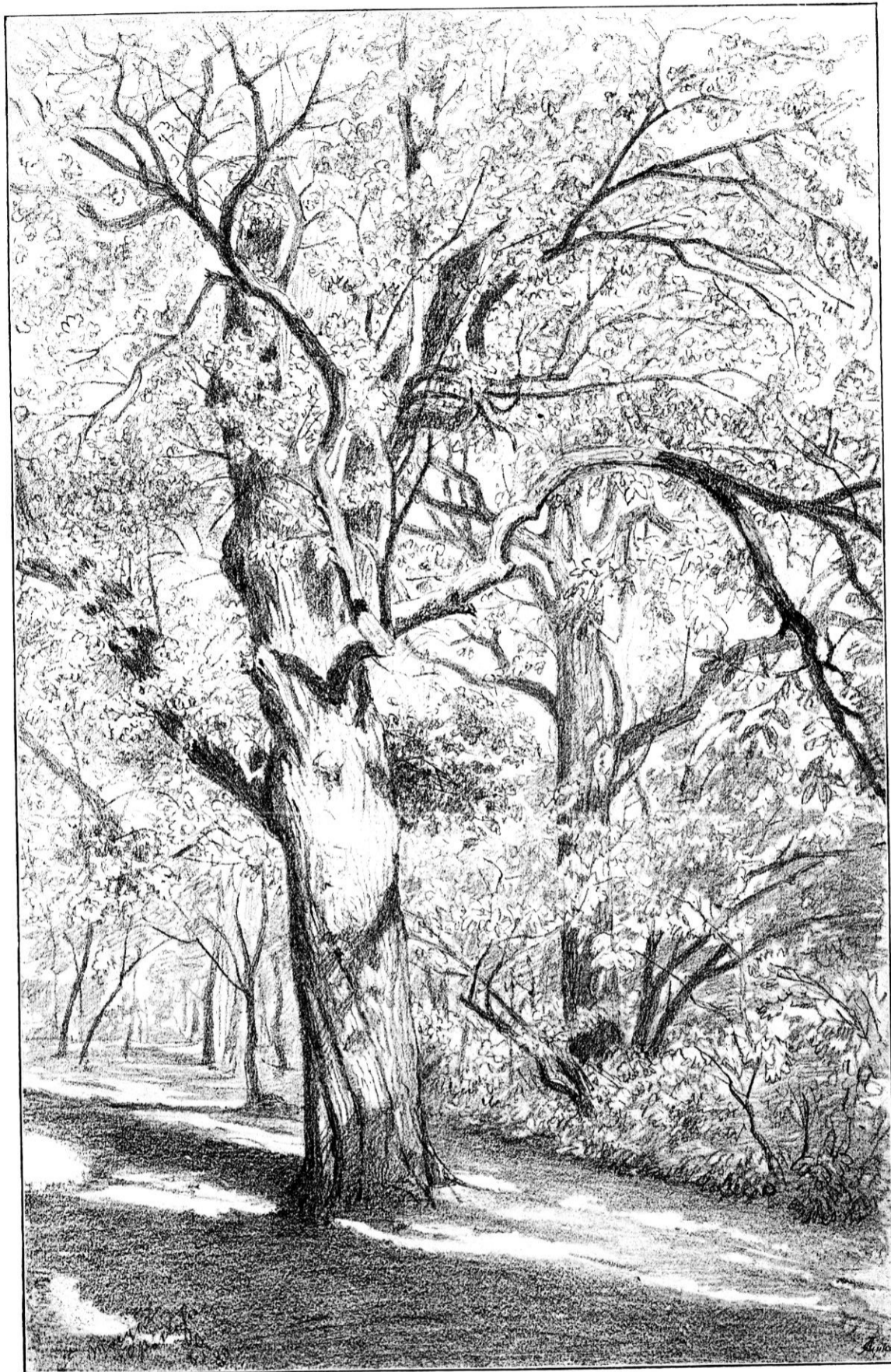
kik, s mely köré egész legendakört fűzött már a magyar nép kegyelete, a múzsák is megszerették s örömet választották állandó otthonukká.

A boldog emlékezetű nagy nádor lelki és szívbéli kitűnő más tulajdonságai mellett kiválóan gyakorlati férfiú is vala, kiből az egész életét jellemző bölcseségnek az életbölcsesség volt a tengelye. Azt az arasznyi időt, melyet a gondviselés az embernek e földön szánt, minél

váló tehetséggel látott megáldva, a művészetnek kellő szerepet juttasson.

És a ki az alsóthi kastélyt s a párját ritkító parkot megtekinti, meggyőződhetik róla, hogy a bölcs férfiú e gondoskodása meg is termé várt gyümölcseit. A park maga olyan alkotás, mely művészi kiváló érzék, sőt maga a kiválóbb fokú művészet nélkül nem lett volna megteremthető. A kastély pedig lakályos beosztásával, minden

szentélyébe lépünk: a főhercegi család tagjainak műérzéke már a tágas, visszhangos csarnokok falairól is elénk int. E falakat a festmények nagy száma borítja, többnyire aquarell, melyek jelentékeny része a nagy nádor gyermekeitől való. A század haladja ama vízfestések és szénrajzok száma, melyeket *István* nádor, *Erzsebet* és *Hermina* főhercegnők többnyire természet után festettek; legtöbbet *István* nádor,

HÁRSFA.

KÉPEK A MARGITSZIGETRŐL. — *Klotild főhercegnő eredeti rajza.*

hasznosabban használni föl, ezt a rövid életet minél kellemesebben tölteni el s e végre gondosan megóvni az öntudat tisztaságát, megőrizni a lélek egyensúlyát s életünk viszonyai között a legteljesebb harmóniát, — ez az ő speciális művészete, tudománya volt. Senki nem tudta jobban, mint ő, hogy művészi irányban pallérozott szépérzék, vagy éppen a természettől nyert művészi alkotó képesség mily sokat tehet e földi lét szobrára, kellemessé tételére. Ez vezette saját alkotásaiban, ez bírta rá, hogy gyermekei neveltetésében, kiket a természettől ki-

résznek a kényelem és otthoniasság igényeihez mért fölhasználásával olyan rendező kézre vall, melyet csak finomult izlés és művészi alkotó erő vezethetett.

Volt alkalmunk e lap hasábjain részletesen ismertetni úgy az alsóthi kertet, mint a kastélyt s annak beosztását, különböző helyiségeit s azok berendezését. A művészeteknek szánt karzatos, faragványos, szép termet, melynek rendeltetését egész berendezésén kívül a diszes zongora s a festő állvány mutatja, külön is bemutatuk. Ám nem szükséges a múzsák e kis

a ki különösen a harminczas években előszeretettel választotta a tájképeket s a katonaeletről vett jeleneteket. Ezek között találjuk Budapestnek 1838-ban a nagy árvíz után a mai katonai kórház tájkáról fölvevett képét, a vért malmot és úszatót, a nádor dolgozó-szobájának ablakából az alsóthi parkra nyíló kilátást, Balaton-Füred képét (ugyancsak 1838-ból) s a magyar eletről vett számtalan népies alakot. *Hermina* főhercegnő egynémely festménye kivált bensőségével ragad meg; így például egy börtönablak, melynek rostélyá mögül egy szomorú férfi fej

tekint ki, míg kívülről neje egész az ablakhoz emeli kisdédét, ki egy narancsot nyújt apja felé. *Erzsébet* főhercegnőnek, a spanyol királyné anyjának képei a rajz tisztasága által tűnnek ki.

Az öreg nádor örömmel nézte gyermekei művészi hajlamát s kitűnő mesterrel taníttatta őket, Klette Károlylyal, ki annak idejében Budapest legjelesebb rajzolója volt s kitűnő tájképfestőt hagyott nemzetének fiában, Keleti Gusztávban, a mintarajzstanoda igazgatójában.

De a festészet iránti e hajlam nem szorított csupán a nagy nádor első leszármazóira. Örökletessé vált a családban s most kiváltképpen József főherceg fenséges neje, *Klotild* főhercegasszony ápolója, a ki a már említett műtermet is állíttatá s kinek festőállványa ritkán áll készülöben levő kép nélkül. Oltárképek, nőalakok, s a természet után készült tájképrészletek egész nagy gyűjteménye került már elő a főhercegasszony művészi ónja és ecsetje alól, melyekből az ő kegyességéből mutatóványképen nem egy jelent már meg a «Vasárnapi Ujság» korábbi folyamaiban. E képeknek az, hogy egy főhercegnő festette, csak érdekességét neveli, de műértékük teljesen független magas származásuktól s nem egy fogná megállani helyét közülök a legkövetelőbb műbírálat előtt is s nem egy műtárlatnak válnék a díszére.

Az anya művészi hajlama leányaira is örökre szállt. *Mária Dorothea* főhercegnő, valamint *Margit* főhercegasszony is, ki tavaly lett Thurn-Taxis herceg neje, szintén előszeretettel foglalkoztak a festészetrel, melyben Vastagh György festőművésznünk volt a mesterük s ő tőlük is több szép képet volt már alkalmunk bemutatni, melyek határozott tehetségre vallanak. A hol hosszabb ideig tartózkodtak: a magyar tenger-melléken, a Kárpátokban, Alesúthon, stb. mindenütt tudtak találni megörökíteni való részleteket, melyekből immár egész emlékkönyvet állíthatnának össze.

Mikor néhai Rudolf trónörökös megindítá országismertető és néprajzi nagy irodalmi vállalatát, *Klotild* főhercegasszony nem hiányozhatott az illusztrált irodalmi nagy mű munkatársainak sorából, mely fenséges rokona kezdeményezéséből s az ő védnöksége mellett volt megjelenendő. Örömmel vállalkozott a közreműködésre s az «Osztrák-magyar monarchia irásiban és képből» című irodalmi vállalat szerkesztőségének válogatott gyűjteményt bocsátott rendelkezésére műveiből s a szerkesztőség sietett is aztán a munka keretébe beillő képeket kiválasztani s velök a mű lapjait érdekesebbíteni.

A többieknek közlésére lapunk szerkesztője kért a főhercegi fenséges családtól engedélyt a mely kegyesen meg is adatott. Így jutottunk abba a helyzetbe, hogy most e rajzokból egyszerre négygyel kedveskedhetünk olvasóinknak.

Hangulatos, szép rajz mindenik, a minthogy már maga tárgya is költői hangulatot keltő. Budapestnek a Duna ölelő karjai közt rejtő paradicsomkertjéből, a kies Margitszigetről van fölveve valamennyi, annak is a legfestőibb, legregnesebb részéből, a régi kolostor romjainak tájkáráról, melyek fölött ott lebeg a szent életet élt magyar király-leány emlékezete. A leomlott templomfalak, melyeken még meglátszik a hetedfél század előtti építés és műfaragás művésze, a rájuk boruló moharéteg, a szakadékaik közé gyülemlett porhanyó talajból kinőtt bokrok, indák buja szövevénye, az erdős környezet, melynek természetes fejlődését nem akadályozza kertész keze, — mindez ingerlőleg hat a műérzékre s szinte kényszeríti, hogy papirra vesse.

VÁZLATOK

A FRANCZIA FORRADALOM TÖRTÉNETÉBŐL.

Második sorozat.

Egykorú és a legújabb források után.

XI.

A brumaire 18-iki államcsíny.

Másodízben tért vissza *Bonaparte* a színtérre, melyet nagyraevágó álmái kijelöltek előtte. Ezuttal úgy, hogy el volt határozva kezébe ragadni a politikai hatalmat. Soha kedvezőbb alkalom erre nem kínálkozott. Franciaországban minden a felbomlás szélére jutott; kormánya, melynek senki sem akart engedelmeskedni, pártok, a melyek nem engedték magokat kormányozni, künn a szövetséges hatalmak fenyegető készülődései, benn a nyomor és éhség, tetézve a fennálló rendszer feletti elégedetlenséggel, — mindenki a nyugalomra ohajtotta, ha mindjárt a személyes despotizmus árán is, föltéve, hogy elég erős leendett a széthuzó áramlatokat megzabolázni.

Valódi diadalmenet volt *Bonaparte* bevonulása az annyit szenvedett haza földjére, mely már nagyon is hajlandónak mutatkozott őt megváltójaként üdvözölni. A nélkül is óriási alakja a távol kelet messzeségében még jobban nőni látszott s körülveve Egyiptom ezredéves kultúrája legendái nimbuszától, sorsa bizonytalanságának titokzatos fényében mintegy mythoszszá magasult, minden ajkon az ő neve hangzott: «Mit csinál? Mikor jön?» «Ha visszajönne!...» Fivérei, neje levelei válasz nélkül maradtak s a találgatásoknak még kalandosabb irányt adott ez a rejtélyszerű kód, mely úgy övezte, mint a mythologia isteneit.

És most itt jön, komoly gondolatokba merülten sétálgatva fel s alá egy maga a hajó födéleten, miközben újjai a Koránt s a Bibliát lapozgatják, ama népek bölcseségének egymásra hordott porzemeit, a melyek köréből most a dicsőség hozza szárnyain, melyek eltölték lelkét a proféták szent fanatizmusával. Mohammed és Krisztus szelleme egymást áthatva jelenik meg benne, hogy egy új világmisszió megoldásához készítse elő, melyhez attól a fatalizmus erejét, ettől a világszabadító gondolatot kölcsönzi.

Különösen Lyonban tört ki elemi erővel a lelkesedés *Bonaparte* érkezésére. A színházban fogadták; az ő tiszteletére készített dalokat énekeltek, a színészeket nem hallgatta senki. «Éljen *Bonaparte*!» kiáltástól visszhangzott a terem. De a többi városokban is mindenütt élénk mozgalmat keltett érkezése híre, az emberek nyílt utcán egymást ölelték meg, egymást üdvözölték. A csapszékekben egészségére ittak.

Ő maga megmaradt tüntető szerénységgel visszavonulva, legközelebbi környezete, régi barátai, tudósok, irók körében; ezek közé tartozott két fivére is, *József* és *Lucien*, amaz a köztársaság római követé, emez nevével és tevékenységével fogva már is tekintély az ötszázak tanácsában, s bátyja emelkedésének jelentékeny tényezője, ki megérkezése előtt alig három nappal választatott az ötszázak tanácsa elnökévé.

Bonaparte első gondolata volt magát a direktoriumba választatni, Sieyés kibuktatásával. Ez időben keveset mutatta magát, arca soványabb lett; visszatérése óta kis szürke kabátot és oldalán török kardot viselt, mely selyemszalagon lógott. Három párttörődék állott rendelkezésre, melyekhez közeledve, azokat céljai engedelmes eszközeivé tehetette, első az úgynevezett «hazafiak» voltak s élükön Moulins és Gothierral, de a kik nem bíztak *Bonaparte*-ban, s bár hajlandók voltak neki 30 éve daczára helyet engedni a direktoriumban, de résen álltak, hogy a legközelebbi alkalommal, mely személyes uralma megalapítására kínálkoznék, azonnal eltávolítsák s visszaküldjék a harcztérre, hol a köztársaság számára annyi babért aratott. Azután a *mersékeltek* a legszámosabb töredék, mely nem épen idegenkedett attól, hogy egy hatalmas karvezetése alatt friss életet hozzon be az államügyekben, de itt tekintélyes férfiak álltak útjában, mint Sieyés és Roger Ducos. Végre a «rot-hadtak», azok, a kik minden párt romlottjaiból alakultak, a hatalmat csak a hatalomért akarták, nem párt, hanem kottéria, mely *Barrast* és *Fouché* rendőrminisztert követte. *Bonaparte* megvetette őket, ép úgy, mint a hogy tartott a «hazafiak» felforgatási vágyaitól, legyőzhetlen

ellenszenvvel viseltetett *Barras*, e tudatlan, romlott ember iránt, a ki szívesen hízelt volna *Bonapartenak* is, ha nem érezte volna magát általa oly határozottsággal visszautasítva.

Barras érezte, hogy politikai pályája vége felé közeleg s *Bonapartét* ki nem kerülheti. Minden igyekezete oda irányult, hogy eltegye őt az útból. Féltekenyen ellenezte még azt is, hogy *Bonaparte* vezetése alá új hadsereg adassék. «A kis káplár, — mondá, — sokkal jobban vezetne dolgát Olaszországban, semhogy szükségé lenne oda visszatérnie.» Ebben a véleményében *Sieyés* is osztozott, kit *Bonaparte* mindjárt Párisba visszatérése után két nappal, a direktorium elnökénél rendezett ebédén, feltűnően ignorált, egy szót sem intézett hozzá, úgy, hogy *Sieyés* sértődve panaszkodott: «Láttátok a kis dolyfös magatartását a direktorium egyik tagjával szemben? Főbe kellett volna lövetnünk, a miért ott hagyta a hadsereget.»

De *Bonaparte* barátai belátták, hogy ha a középpárra akar támaszkodni, nem nélkülözheti *Sieyést*. Ehhez képest *Lucien* nem késett alkudozásokba bocsátkozni *Sieyés*-vel. Három konzulnak választását helyezte kilátásba az államcsíny sikerülése esetén, a kiknek egyike *Bonaparte*, második és harmadika *Sieyés* és *Roger Ducos* lennének. *Sieyés* jól tudta, hogy nincs mit bízni az ígértben s hogy *Bonapartenak* eltökélt célja, mihelyt hatalomra jut, társait háttérbe szorítani, de csakhogy megakadályozza *Bonaparte* szövetségét a jakobinusokkal, késznek mutatkozott belemenni az ajánlatba, s találkozni *Bonaparte*-val, ki őt október 20-án este meglátogatva, végleg elintézte vele az államcsíny tervét.

Sokkal könnyebb volt megnyerni a tábornokok közrejátszását. *Moreau*-val *Bonaparte* *Gothier* ebédjén találkozott s a legszeretettelőbbben fogadta. Elbeszéltek a lefolyt harcokról, kölcsönös bókokat mondtak egymásnak, s végül *Moreau* egész határozott kijelentést tett: «En is meguntam az ügyvédek uralmát, kik elvesztik a köztársaságot; felajánlom karomat megmentésére.» Hasonló véleményben voltak *Macdonald*, *Serrurier* tábornokok is, és *Lefebvre*. Páris főhadparancsnoka. Végre *Bonaparte* *Fouché* rendőrminisztert is megnyerte ügyének.

November 6-ikán a törvényhozó testület a *Saint-Sulpice* templomban nagy díszebédet adott *Bonaparte* tiszteletére, melyen számosan vettek részt. Középen ült a direktorium elnöke, balján *Bonaparte*, jobbján *Moreau* tábornok. Komor csönd tartotta lekötve a nyelveket; a hétszáz jelenlevő közt sehol egy sutfogás nem volt hallható. Mindenki bizalmatlan volt mindenkivel szemben. *Bonaparte* hadsegédével egy darabka kenyeret s egy palaczk bort hozatott magának, az ételekhez hozzá sem nyúlt. Néhány hideg toaszt emelkedett, melyeknek végével *Bonaparte* ürített poharat minden francia egyesülésére. Szavait nem követte a helyeslés egyetlen moraja sem. Még az ebéd vége előtt fölkelte helyéről s *Berthie* tábornoktól követve, körüljárta az asztalt, ismerőseivel sorban néhány szót váltott s azzal távozott. Még ez este értekezett *Sieyés*-vel s tervök kivitelére brumaire 17-ikét (nov. 8.) tüzték ki. Másnap *Talleyrand*-nál gyűltek megint össze, proklamációkat, röpiratokat, újságcikkeket szerkesztettek, *Arnault* népdalokat írt, *Real* kijelölte az utcák szónokait.

Sieyés által az öregek tanácsa meg volt nyerve, s ez volt a támpont, melyből a mozgalmat leg-sikeresebben vélték megindíthatni. Egy jakobinus merénylet koholt ürügye alatt a törvényhozó testület *Saint-Cloud*-ba való áttételét indítványozták, s ezt követte egy másik rendszabály: *Bonaparte* megbízatása a törvényhozó-testület biztonságának védelmével. *Bonaparte* pillanatig sem váratott magára, rövid beszédet intézett a csapatok tisztikarához, s jóakarató támogatásukat kérte. A tiszték engedelmességet fogadva húzták ki kardjaikat s kíséretükben *Bonaparte* megjelent a tanácsteremben, hol felolvasták előtte a kamra határozatát.

Most *Bonaparte* emelt szót: «Képviselő polgárok! A köztársaság veszendőben volt, ti megmentettétek. Jaj azoknak, kik zavart és egyenlenséget akarnak szítani.» Majd lovára pattant s megindult szemlét tartani a *Carroussel*-térre s a *Tuilériák* kertjében elhelyezett csapatai felett. A nép lelkesedéssel fogadta. *Bonaparte* szétosztotta a csapatokat Páris különböző pontjain, *Moreau*, *Lannes*, *Murat*, *Macdonald*, *Serrurier* alatt. E pillanatban *Augereau* is előtte terrétt:

«Nos, tábornok, nem számít még mindig kis Augereau-jára?»

A directorium elnöke, *Gothier*, csak most kezdett ébredni. Sietett visszahívni társait, de *Sieyès*, ki sokaknak nem csekély mulatságára, pár nap óta lovagolni tanult, *Roger Ducos*-val együtt kikocsizott volt. *Barras* pedig ép fürdőben ült, de rögtön elküldte titkárát, *Bottot*-t, a történetek hírvéljéhez. A titkár alig tette ki lábát, már megjelent Bonaparte küldöttje, hogy *Barras* lemondását követelje. Készséggel aláírta, miután vagyona felől kezesseget ígértek s drago nyosok fedezete alatt kísérték a Rákóczy tartózkodásáról is híres grosboisi kastélyába.

A lemondási okmányt *Bottot* vitte meg Bonapartenak, ki bár tudta, mit rejt az, nem tartóztatta magát néhány pathetikus szólamtól, melyeket *Barras* emberének mennydörgött fülebe:

— «Mivé tettétek azt a Franciaországot, melyet én oly dicsővé tettem? Diadalokat hagytam nektek, s felforgatást találtam. Olaszország millióit hagytam nektek, s nyomort és fosztogató törvényeket találtam mindenütt. Ilyen állapotot nem tarthat tovább, három év alatt despotizmusra vezetne a fejtelenség útján. Mi a köztársaságot akarjuk, az egyenlőség, erkölcs, polgári szabadság és politikai türelmesség alapján. Nem akarjuk azokat, kik jobb honfiaknak tartják magukat azoknál, kik vérüket ontották a köztársaság szolgálatában.»

Egy hivatalos tudósító rögtön lejegyezte e szavakat, hogy szétküldje az ujságoknak. *Bottot* pedig némán nyújtotta át *Barras* lemondását, melyet *Gothier* és *Mouliné* is követett. Am az ötszázak tanácsában nem ment oly simán a dolog, mint megelőző nap az öregek tanácsában, s midőn a történetek szóba kerültek, erős kifakadások hallatszottak: «Nem kell diktatura! Le a diktátorokkal! Alkotmány vagy halál!» Végre csaknem egyhangulag elhatározták, hogy a képviselők esküdjének hűséget az alkotmány iránt.

Az ötszázak tanácsában előfordult jelenetekről *Augereau* számolt be egykorú fővezérének. «Szép helyzetbe jutottál!» tette hozzá. «Majd kibontakozunk», válaszolt *Bonaparte*. — «Emlékezzél *Arcolera*! Eredj, mondd meg barátaidnak, hogy a bor meg van csapolva, most meg kell inni!»

Az alkotmányra indítványozott eskü letétele még mindig tartott s *Bonaparténak* öt perzenként vitte meg a hírt *Lavalette* hadsegéde az ötszázak tanácsában történetekről. Egyedül találta *Sieyès*-vel, ki nyugodtan ült a kandalló előtt, míg *Bonaparte* izgatottan fel s alá sétált. Egyszerre hirtelen kiment, áthaladt a nagy termen, hol tábornokjai voltak egybegyűlve s megkopogtatván a padlót korbácsával, türelmetlenül szólt:

«Ennek véget kell vetni!»

Lement az udvarra, lóra szökött s csapatait csatarendbe állította fel, beszédet intézett tisztjeihez, azután újra leszállt lováról s gyors léptekkel az öregek tanácsa felé tartott, mely a saint-cloudi kastélyba volt egybegyűlve, míg az ötszázak a narancs-házban tanácskoztak.

Ép a directorium lemondását olvasták fel, midőn *Bonaparte* bejelentette magát.

Arca, tartása izgatottságot árult el; nem volt készülőve beszédre, szavai szaggatottak voltak. Különbösen sem volt szónok; meggyőzni óhajtsának nem volt az a melegsége, melyet a mélyen átérés ad meg, beszédén látszott a hatás erőszakolása, melyet vagy a megfélemlítésben, vagy a hiúság legyezgetésében keresett; most a szavak után is kapkodott s az elnöknek kellett segítségére jönni közbeszólásaival.

De bármily összefüggéstelenül mondta is el félig fenyegető, félig mentegetőző szavait, melyekben visszautasította, hogy Caesarhoz vagy Cromwellhez hasonlítsák, s néha nagyon is dagályos frázisokat koczkatott meg, mint p. o. hogy: «Szerencsém és a győzelem istene vezérel» — voltak e rögtönzött szónoklatnak pathetikus hatású részei is. Midőn ezeket mondta: «Meg fogjuk menteni a szabadságot és köztársaságot» — s egy hang közbeszólt: «hol vannak a garanciák?» — *Bonaparte* a terem őrzetére rendelt gránátosokhoz fordulva, büszkén aposztrofálta őket:

— «Mondjátok meg, mikor győzelmet ígértem nektek, megcsaltalak-e valaha?»

— «És az alkotmány?» — vágott közbe egy másik hang.

— «Az alkotmány?» — kiáltott fel Bonaparte, — «azt megszegtetek fructidor 18-án, megszegtetek floreal 22-én, megszegtetek prairial 30-án. Az alkotmány! Erre hivatkoztok minden párt és ezt szegte meg mindenik. Mentük meg alapjait, melyen nyugszik, a szabadságot és egyenlőséget.»

Hevesebb jelenetekre adott okot Bonapartenak az ötszázak tanácsában való megjelenése, hová tábornokai s négy gránátos kíséretében hatolt be. Az egész gyűlés talpra szökött. «Mi ez?» — kiáltották többen — kardok itt? szuronyok? Nehányan a tábornok elé siettek. Egy képviselő elébe állva kiáltott: «Ezért győztél hát?» Mások nyakon ragadták vagy kifelé tuszkolták Bonapartét, miközben egyre nagyobb megbotránkozással ismételték: «Le a diktátorral!» Csak katonái és tábornokai segítségével juthatott ki a tereméből.

E napon *Bonaparte Lucien* volt a gyűlés elnöke, ki megkísérelte mentegetni fivérét, de mivel mindenfelől közbekiáltások szakították félbe, letette hivatali jelvényeit, togáját, s a fivére által érte küldött gránátosok fedezete alatt elhagyta a termet. Állítják, hogy mikor Bonapartét eltávolították a gyűlésteremből, török emelkedtek feléje s több képviselő rárohant, hogy megölje. Ez a tény ugyan nem nyert beigazolást, de bizonyos, hogy egy mellette álló gránátos, kabátja ujját szétszakítva látva, megjegyezte: «Talán ezeknek a haramjárnak a törői okozták.» Madame Bonaparte a gránátost maga elé hívatta s jól megjutalmazta. Pár órával később *Bonaparte* is fölemlítette proklamációjában, hogy: «A képviselők törői fenyegettek szabadítójukat; hűsz gyilkos rohant rám és kereste mellemet.»

Bonaparte hívei nem késtek kiaknázni a török állítólagos szereplését lázító beszédekben. *Lucien* lóra kapva szónokolt a katonákhoz: «Az ötszázak tanácsának elnöke jelenti ki nektek, hogy ez a tanács a rettegés hatása alatt áll, melyet a törökkel fegyverzett képviselők okoznak, kik halállal fenyegetik társaikat. Anglia zsoldosai ők; a nép nevében felszólítlak titeket, katonák, szabadítsátok ki képviselőiteket többségét. A szuronyok szabadítsák meg őket a töröktől! Nem a nép képviselői ők, hanem a török képviselői.» Mikor pedig még habozást vélt leolvashatni a katonák arczaírók, kihúzva kardját, kiáltott:

— «Esküszöm, hogy saját fivérem szívébe mártom kardomat, ha valaha a francziák szabadságához nyúl.»

E szavak nem maradtak hatás nélkül. *Murat* Bonapartehoz fordult: «Kiüríttesem a termet?» «Igen», felelt az komolyan. Most dobpergés közt indult meg egy csapat gránátos; a képviselők hallva a közelgő katonák lépéseit, «Éljen a köztársaság! Éljen a III-ik évi alkotmány!» kiáltások közt emelkedtek fel. A csapatok parancsnoka eloszlásra hívta fel a képviselőket, de senki sem engedelmeskedett neki. Ekkor *Murat* berontott embereivel a terembe, s miközben folytonos dobpergés némitotta el a tiltakozásra emelt hangokat, a terem egyik végétől a másikig körülfogta a távozni nem akaró képviselőket s szószerint kiszorította őket a teremből. Hanyathomlok futott mindenki, sokan az ablakokon át távoztak, hátrahagyva bő vörös tógáikat. Pár pillanat alatt az egész helyiség kiürült.

Még azon éjjel összegyűltek megint az összeküvők s köszönetet szavazva Bonapartenak, a végrehajtó hatalmat *Sieyès*, *Roger Ducos* és *Bonaparte*-ból álló hármasság kezébe tették le, későbbre tartván fenn az alkotmány újjateremtését. *Fouché* a rendőrminiszteri tárczát, *Berthier* a hadügyet, s *Talleyrand* a külügyeket. Az új alkotmány-tervezet *Sieyès* műve volt, ki abban a girondisták politikai eszméiből indult ki s a közvetett választás elvét akarta kifejezésre juttatni, az állami igazgatás minden fokán.

Eddig találkoztak nézetei Bonapartéval is, de mikor a végrehajtó hatalom mikénti szervezése jött szóba, *Sieyès* ezt két konzul közt akarta volna megosztani, kik közül az egyik a bel-, másik a külügyeket vezesse, s mindkettő fölé egy «nagy választó»-t helyezni minden külön jogkör nélkül, királyi reprezentációval, Versaillesban lakással és 6 millió évdíjjal. De *Bonaparte* visszautasította ezt a neki fentartott méltóságot. «Hizó sertést akarnak belőlem csinálni?» mondá.

E tervéről aztán Bonaparte ellenzése következtében maga *Sieyès* is lemondott. De lemondott

dott a második konzulságról is, nem akarván alárendelt állásba jutni. Politikai pályájának végét érezte s zivenes beleegyezett, hogy az alkotmány külön rendelkezése által senatorrá neveztetve ki, nemzeti jutalmul az első konzul felajánlja neki a crosnei uradalmat. Sőt mondják, ohajtotta is e kitüntetést.

Ilyen keretekben alakult meg a VIII-ik évi alkotmány, s *Bonaparte*-nak volt gondja rá, hogy e teljesen arisztokratikus szervezethez a sajtószabadság megszorítását is kösse. Egy határozat kimondta, hogy csak 13 hirlap megjelenésére adatik engedély. E 13 közül tartozott a még ma is virágzó «Journal des Debats».

EGYVELEG.

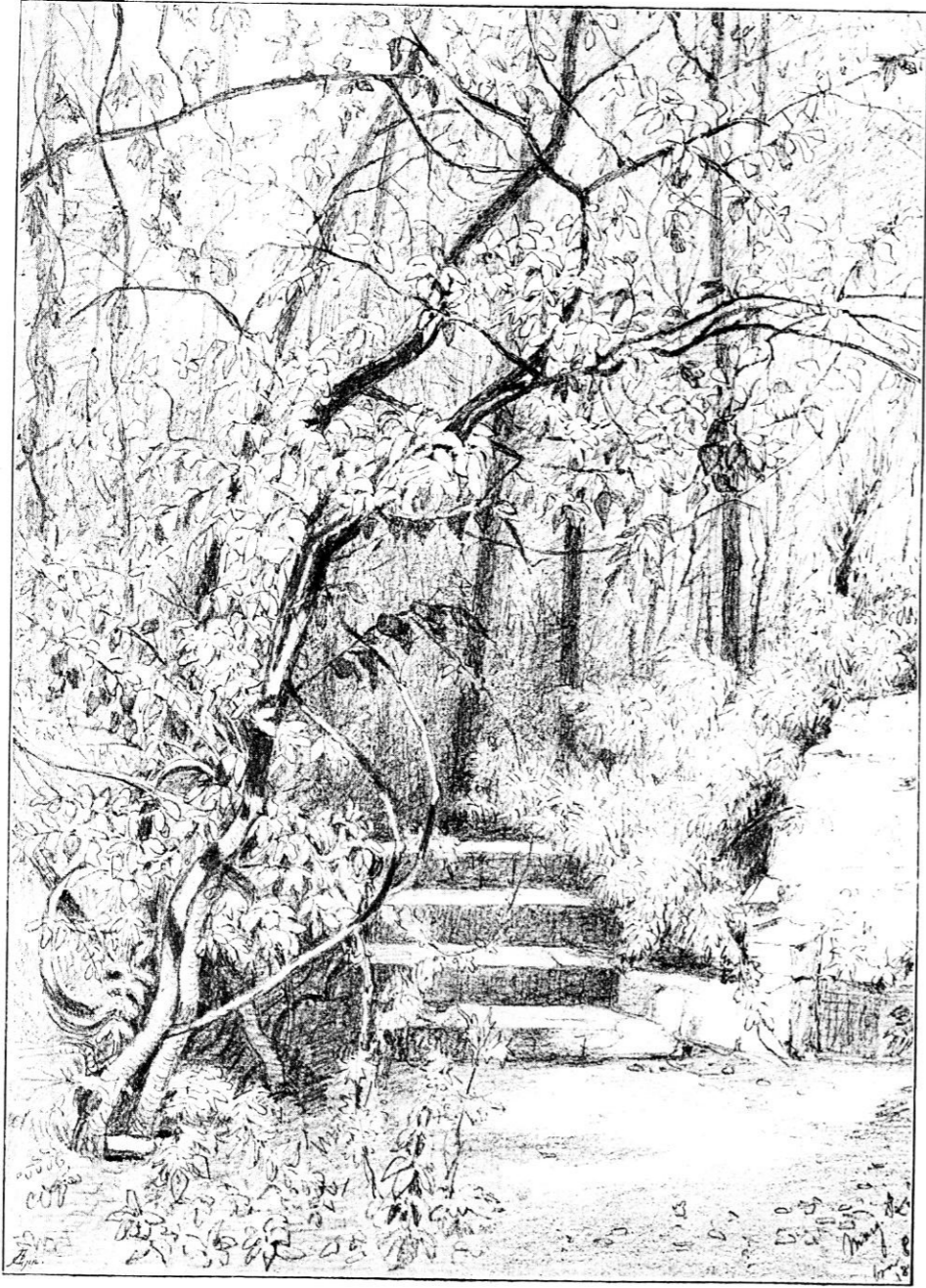
* **A vas-álarozos fogoly** sokat emlegetett titkát állítólag felfedezte egy antesi tiszt, kinek sikerült XIV. Lajos és Louvois miniszter néhány eddig megfejtetlen titkos jegyű iratának tartalmát megfejteni. Bazaries kapitány (így hívják a tisztet) azt állítja, hogy e levelek De Bulonde tábornokra vonatkoznak, ki 1691-ben a piemonti hadjáratban Coui ostromát minden igaz ok nélkül megszüntette s ez által a hadjárat sorsát veszélyeztette. Árulásáért el is fogták, de nem végezték ki, sőt meg is engedték, hogy álarozosan Pignerol falain sétálhasson. Ez lett volna az a híres fogoly s a titok már csak az, miért kegyelmezett életének a király. Tanuságos, hogy a megfejtett sürgönyök szövegének kiadását a belügyminiszterium megtagadta.

* **A koplalás művészetében** minden eddigi társát túlhaladta egy Maharades nevű keletindiai barát Bombayban, ki 61 napig koplalt s e mellett nem is használt titkos szereket, mint Jacques vagy Succi, csak néha-néha egy pohár meleg vizet. Produkciója oly nagy feltűnést keltett, hogy a befejezés napján 5.000 tisztelője koplalt 24 órán keresztül vele együtt s azután aláírásokat gyűjtöttek, hogy minél több szarvasmarhát mentsenek meg a vágóhídtól s valóságos buzgalmuknak adjanak ily módon kifejezést, mivel vallásuk tana szerint minden állati élet szent.

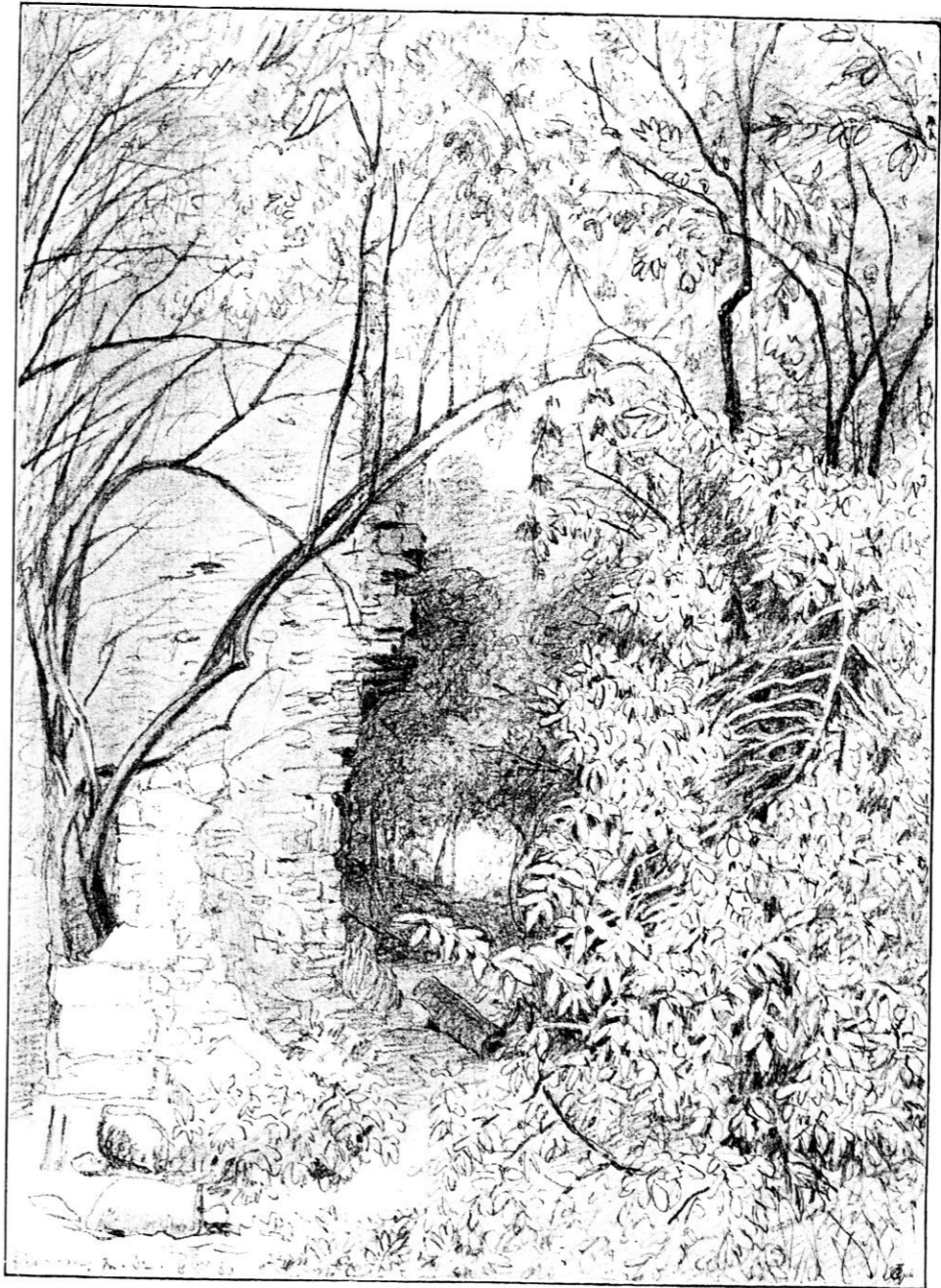
* **Az amerikai bölényből**, melyet most Nebraska államban fogságban tenyésztének, mivel a szabadban élők már nagyobb részt kipusztultak, tiz példányt hoztak közelebb Angliába, hol nagyobb uradalmi parkokban helyezték el.

* **A növények vándorlása.** A burgonya tudvaleg Amerikából származik, 1586-ban jött Angliába, 1590-ben Olaszországba, 1616-ban Franciaországba, 1623-ban Irlandba, 1710-ben Németországba, 1726-ban Svédországba s 1737-ben Finnlandba. A buza és hagyma hazája Egyiptom. A bab a Káspi-tenger mellől, a gyalog paszuly Kelet-Indiából, az ugorca és dinnye Dél-Azsiából erednek. A káposzta vadon tenyészik a Közép-tenger mellett, a foghagyma Szciziliában s a spárpa Szibériában. A rhebarbarát Rhodope hegységéből hozták a XVII-ik század elején. A lencse hazája Palestina, a köles és rizs Kelet-Indiából ered, de az utóbbit már Nagy Sándor hozta Európába. A retek Khinából való. A cseresznyét Lucullus hozta 74-ben Kr. e. Kerasus városából, — a honnan neve ered, — a Fekete-tenger mellől Rómába, a honnan 55-ben Kr. u. jutott el Angliába. A szilva Turkesztánból és Szíriából, a mandula Afrikából, a barack, eper és mogyoró Perziából, a görög dinnye Melos szigetéről, az alma és füge Ázsiából erednek. A granát-almát a rómaiak Karthagóból hozták Olaszországba. A citrom ázsiai, a narancs kínai eredetű. A közönséges gesztenye Thessaliából való, az ákácza Éjszak-Amerikából, valamint a platán is. A virágok közül a nárczis, szegfű és lekovja Dél-Európából származnak, a jáczint Ázsiából, Szíriából jött a lilium, Kelet-Indiából a jázmin, Khinából az ősi róza, Japánból a hortenzia, Éjszak-Azsiából a rezedá, Közép-Amerikából az aloé, Dél-Amerikából a napraforgó. A tulipánt Geszner természetbuvár hozta 1559-ben Konstantinápolyból.

* **Rendjel-statisztika.** Egy türelmes francia kiszámította, hogy a jelenleg létező rendjelekben 14 oroszlán, 9 sas, 3 juh, 2 ló, 2 kutya, 1 galamb, 1 hattyu, 4 sárkány, 1 medve, 2 griff, 1 kakas, 2 főnix, 1 sólyom s 2 elefánt szerepel. Oroszlán és sas csaknem minden országban előfordul, a sárkányok csak Kelet-Azsiában, a kutya, és pedig koronás kutya Spanyolországból való. A növény világ is gazdagon van képviselve. Van tölgy, lóhere, lilium, róza, bogáncs, búzakalász s Japánban chrysanthemum. Leggyakoribbak a szentek, Szent-Györgyről és Szent-Mihályról mintegy tiz rendjelt neveztek el. Nem szokatlan a csillagászat köréből vett elnevezés sem, van felkelő, sugárzó s aranyos nap, nap oroszlánnal párosult, számos csillag és hold is. Nevezetes, hogy az uralkodókön kívül csak a republikánus Dél-Amerikában üzik a személykultuszt, a hol a csillagokon Cincinnatus és Bolivar szerepelnek.

A KIS ROM.

RÉSZLET A RÉGI KOLOSTOR ROMJAIBÓL.

KÉPEK A MARGITSZIGETRŐL. — *Klotild főhercegnő eredeti rajzai.*

DR. WENZEL GUSZTÁV.

1812—1891.

A hazai tudományos világot ismét érzékeny veszteség érte egyik jelesének elhunytával, kinek érdemeit ez előtt már tizenhárom évvel, mikor egyetemi tanári pályafutásának negyedik évtizedet betöltötte, méltatta lapunk.

Dr. Wenzel Gusztáv, a kitünő jogtudós, a magyar történeti kútfők páratlan buzgalmú kutatója, a magyar jogtörténelem megalkotója s a magyar bányajog rendszerbe öntője e hó 21-ike és 22-ike közti éjjelen, 79 éves korában kiszenvedett.

A szomorú tudatás bizonyynyal országszerte fog részvétet kelteni, hiszen alig képzelhető hazánkban az úgynevezett latájner-osztálynak olyan köre, a melyben fölös számmal ne lettek volna tanítványai, a kik örömmel emlékeznek az érdemes tudósra, ki az alma mater tápláló tejét oly kellemesen tudta a humor gyöngyöző borával elegyíteni, s kit mély tudománya sehogy sem bírt száraz tudóssá aszalni. A magyar bírói és ügyvédi karnak, a közigazgatás magasabb rétegeinek talán a legislegöregebb tagjait kivéve, a többi mind ő alatta lón a magyar magánjog, a jogtörténet s bányajog rejtélyeibe bevezetve, s a kik utóbb tanárkollégái lettek a budapesti egyetemen, egytől egyig tanítványai voltak valaha. Ő volt a professzorok professzora, a legnépszerűbb magyar jogtanár.

Izról-izre magyar tanár. Pedig nem született magyarnak. Hasonnevű atyja huszár őrnagy volt s ő katona-gyermek, ki Alsó-Luziczában látta meg a napvilágot, majd Olaszországba, aztán Salzburgba követte hányt-vetett atyját s itt is kezdte meg tanulmányát s Milanóban egy ideig az «instituto militare»-nak is volt növendéke. Anyanyelve tehát az olasz volt; majd németül tanult meg jobban, de magyarul már a külföldön is jól tudott, megtanították a bajszos dajkák, atyjának magyar huszárjai.

Mikor atyja ezredét áthelyezték Magyarországra, a kis Wenzel a veszprémi, majd a váci gymnáziumban folytatta tanulmányait. Így került a pesti egyetemre, hol Spányik és Horváth István voltak tanárai. Schédiusnak kedvenc tanítványa volt, a ki aztán már mint philosophiae és juris doktort József nádorhoz is beajánlotta, kinek a fiatalon elhunyt Sándor főhercegnek volt egyik tanítója. 1836-ban már a történetnek lett tanára az egyetemen, honnan egy időre a bécsi Theresianumba került, hol a magyar jogi tanszéket tölté be. Itt vonta magára egy értekezésével a befolyásos körök figyelmét annyira, hogy jövője meg lón alapítva, s midőn Frank Ignác, a magyar jogtudomány e nagyérdemű bajnoka elhunyt, a magyar magánjog tanszékét ő foglalta el a pesti egyetemen s betöltötte több mint negyven esztendeig.

De nemcsak mint tanár, mint történetbuvár és forrás-kutató is lekötölte nemzetét. Beutazta Európa mindazon államait, a hol a magyar jognak, külön alakulásának kevésbé ismert forrásait vélte föltalálni. A hazában pedig alig van nevezetesebb nyilvános vagy magán könyv- és oklevéltár, melyből ne gyűjtött volna adatokat a magyar jog anyaghalmazához. Buzgalma nagy tényező volt abban, hogy az akadémia megbizta az Árpád-kori, majd meg az Anjou-királyok korabeli okiratok egybegyűjtésével, melyek részben az ő jegyzeteivel tekintélyes könyvtárrá nőttek a keze alatt. Kiadta Szerémy Györgynek, a XVI. századbeli történetírónak emlékiratait, Veráncsics munkáiból a Szalay László által kiadott hat kötethez még öt kötetet. Marino Sancto XVI. századbeli nagy krónikájának Magyarországra vonatkozó részeit három kötetben, Fehér «A magyarok eredetéről» írott munkájának, továbbá Selmech város régi jogának ismeretét s elszámálhatatlan mennyiségű tanulmányt, értekezést, melyben a régi czéhek, a mezőgazdaság, egyes iparágak, megyék és városok jogállapotai, statutumai, stb. voltak ismertetve.

Jogtudományi rendszeres művei közül főbbek a «Magyar magánjog rendszere», «Magyarország jogtörténete», «Magyar bányajog», «A bányászat története», «Az általános ausztriai polgári magánjog kommentárja», «A magyar királyok tartózkodási helyeinek monographiája», «Magyarok története Zsigmond király korában» (befejezetlen), s ugyancsak «Magyarország története az Anjouk alatt a Frangepánok szereplése-

vel» s ki tudná még megmondani, hány értekezés és emlékirat.

Tudományos érdemeiért az akadémia már 1846-ban megválasztotta levelező, 1858-ban pedig rendes tagjának. A magyar jognak és történelemnek kevés volt oly alapos ismerője, mint ő; a ki pedig oly odaadással, annyi lelkesedéssel élt volna hivatásának s oly buzgón terjesztette volna ismereteit, talán senki nem volt. Az egyetemi tanszék volt az ő eleme, világa, melytől akkor sem kívánt megválni, mikor hajlott kora s megtámadott egészsége szükségé tette volna számára a nyugalmat. Mikor 1879-ben negyvenéves tanári jubileumát ünnepelte az ifjuság, ő még kijelenté, hogy még érez magában annyi erőt, hogy a kor szellemével haladhasson. S csak oly hévvel folytatta előadásait, mint az előtt, egész a mult év kezdetéig, a mikor mint rendes tanár nyugalomba vonult ugyan, de tanszékétől megválni ekkor sem birt s mint magántanár tanított tovább, míg csak betegsége ágyba nem fektetett.

A királyi kegy 1879-ben királyi tanácsosi címmel ruházta föl, nyugalomba vonultakor az országgyűlés főrendi házában lón kinevezett tagja.

E hó 18-án szélhűdés érte s három napi betegség után kiszenvedett. Nagy részvéttel kísérték ki örök nyugvó-helyére az érdemes tudóst, kinek az országban oly sokan áldják emlékezetét.

AZ ÚJ LAKÓ TITKA.

Elbeszélés.

Irta Csiky Gergely.

A kapuról eltűnt a czédula, mely ember-emlékezetet haladó idők óta hirdeté, hogy «ezen házból két szobából álló lakás konyhával és pin-czével kiadandó». Évek előtt, mikor e czédula még nem képezte a ház homlokzatának lényeges alkatrészét, újdonsága által egyszer-másszor magára vont az átmenők figyelmét, többen megállottak, elolvasták, s néhányan be is mentek megnézni a kínálkozó lakást. De valamennyien fejesóvalva jöttek ki, és a rejtélyes czédula helyén maradt, míg az esztendőket folytán végre egészen elmosta betűit az esőviz, s a ráülepedett por komor, egyiptomias színezettel ruházta fel.

Nem volt az a halandó szem, mely képes lett volna betűit elolvasni, de erre nem is volt szükség. A ki megszámlálhatatlan évek óta keresztül ment az utcán s elhaladt e ház előtt (pedig közepszámítással tíz év alatt a város minden lakója végig ment rajta legalább egyszer), tehát a ki megfordult e tájékon, az mind könyv nélkül tudta az ódon czédula szövegét, s annyira hozzá szokott, hogy bizonyára rendkívül meg lett volna lepette, ha egyszer csak nélküle látja a rozszant, kormos ház homlokzatát, melynek egyedüli díszét képezte. Ebben a meglepetésben részesült mindenki, a ki egy esős novemberi reggelen megfordult a szerencsen-utcában; és a keblét egyszerre elfogó kínos szorongás okát kutatva, észrevéve, hogy valami hiányzik, s e valami nem egyéb, mint a 13-ik szám kapuján díszlett czédula svéd runái.

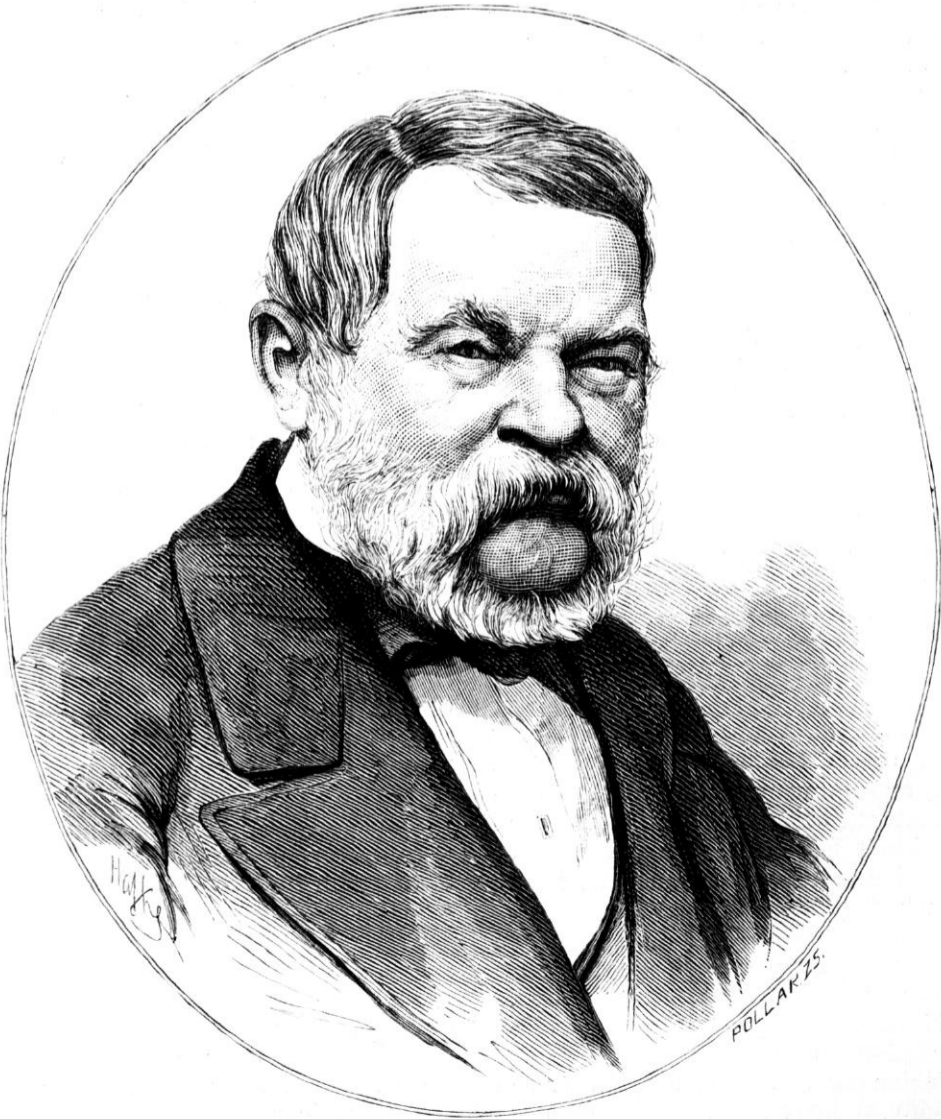
De valamennyinél jobban meg volt lepette Laska Fábián úr, midőn kilépve a 13-ik szám kapuján, gyanútlan nyugalommal égre emelé szemét, hogy a lucskos felhők állását komolyan megvizsgálja. Szeme azonban nem jutott a felhőkig, útközben megállapodott s hosszú ideig mozdulatlan bámullattal meredt egy négyszögletű foltra, melynek körvonalai az eltűnt czédula jól ismert alakjára emlékeztették. Laska úr lelkét nemcsak a meglepetés, bámulat és hitetlenség érzelmei hozták hullámszásba. Aggodalom és retteget szállta meg keblét; a kiadott lakás épen az ő szomszédjában volt, s ismerve annak sivar zordonságát, hihetetlennek tartá, hogy tisztességes ember képes legyen bele költözni. Mily szomszédot kaphatott? Laska Fábián úr békeszerető, nyugalmas polgár volt, egész életében nagy óvatossággal ügyelt arra, nehogy érintkezésbe jöjjön a törvény őreivel és a törvény megszegőivel és mostani lakását is épen azért tartá meg kiváló előszeretettel, mert az egész második emeleten még csak ez egy üres lakás állt kivüle, melyről emberileg lehetetlennek látszott, hogy valaha lakót kapjon.

Laska úr visszarohant a házba és a házmester szobájába nyitott.

— Kicsoda vette ki mellettem az üres lakást? kérde Laska úr dobogó szívvel és izgatottságtól reszkető hangon.

— Nagy János úr, — mondá a házmester.

Laska úrnak úgy rémlett, mintha már halotta volna e nevet, de nem emlékezett tisztán, hol és mily körülmények közt. Az is meglehet, hogy az ujságban olvasta, összeköttetésben va-

Dr. WENZEL GUSZTÁV.

lami utonállással vagy rablóvilkossággal; az is meglehet, hogy a hivatalos újságban olvasta, a vaskorona-rend lovagjai közt. A név minden-estre nem látszott ismeretlennek, s ez csak növelte aggodalmát.

Szeretett volna tovább kérdezősködni a ház-mestertől, de ezen hivatalos személyiséggel némi kapunyitási és borraivaló differenciák miatt feszült lábán állván, jobbnak tartá ismét visszaterni emeletére és személyesen rekognoszczirozni az ellenség haderejét.

A falépcső baljóslatúan csikorgott léptei alatt, a mint lélekzetvétel nélkül, gyorsan, de óvatosan felosont lakásába. A tornácra érve, megállt egy pillanatra a rejtélyes lakás előtt s hallgatózott ajtaján. Rémes csend és némaság uralkodott az ajtón belül, mely épen nem volt arra való, hogy Laska úr gonosz sejtelméit eloszlassa. Erősen fölhevítve tehát magában, hogy azonnal megkezdje vizsgálódásait s addig nem nyugszik, míg meg nem tudja egész bizonyossággal, minő ember az a gyanús Nagy János, és lehet-e veszély nélkül egyedül lakni mellette egy ócska ház második emeletén?

Hosszú ideje mult, hogy Laska úr ennyire kijött rendes kerékvágásából. Nyugalom volt jelszava, nyugalom az egyedüli boldogsága. Azért nem házasodott meg, mert sejté, hogy nincs az a nő a világon, ki mellett nyugodtan lehetne élni. Ha tehát a házas élet gyönyöreire sem szándékozott oda adni negyven éves agglégénysége nyugalomát; nem lehet csodálni, hogy egy betolakodó rejtélyes idegen kedvéért sem akarta feláldozni. Sötét gyűlölettel tölt el keble ez ismeretlen ellenség iránt, s szobájába érve, újra fölhevítve magában, hogy addig nem nyugszik, míg minden gazságának nyomára nem jött.

Azon hangok, melyeket a túlsó lakásból a vékony közfalon keresztül hallott, épen nem voltak arra való, hogy megnyugtassák és jobb véleményt gerjeszsenek benne Nagy János úr iránt. Csodálatos, rejtelmes, ijesztő hangok voltak azok. Majd mintha sivitó kis gyermeket szoritának a dunyha alá, majd mintha egy igen magas hangú macska farkán végeznének chirurgiai műtéteket. Egyszer úgy vélte Laska úr, mintha valami fojtogatott élőlény rekedt hörgését hallaná, máskor ismét, mintha egy torokgyíkban szenvedő papagály gyakorolná hangját a legmagasabb futamokban. Egy ízben megesküdtött volna rá, hogy valami jajveszélést hall, de még ideje sem volt kellően megdöbbenni, midőn vidám fütyölés hangzott a tornácson, s nyomban rá csengetyűhang, miből Laska úr meglepő logikai következtetési erővel azon meggyőződésre jutott, hogy valami látogató csenget Nagy János úr ajtaján.

Laska úr gyorsabban, mint cikázó villám, saját ajtajához futott, s félrevonva a tolvaj-ablak tábláját, óvatosan kitekintett a tornácra. A másik ajtó előtt nyolcz éves fiú állt, még mindig éles hangon fütyülve egy illetlen tartalmú népdalt s közben-közben felágaskodva és megrántva a csengetyűhuzót. Laska úr rejtekéből éles vizsgálat alá vette a fütyülő ifjú urat, s úgy vélte észre venni, hogy merész vonásain valami cynismus ül, melyet az emberi fajnak ily zsenge sardjékainál nem igen lehet látni. Öltözete hanyag volt, tartása kihívó, fütyölése hamis. Zsebei duzzadtak voltak s szürke köpönyege alatt valami terjedelmesebb tárgyat látszott rejtegetni.

— Ez a kölyök bizonyosan valami tolvajbanda tagja, — gondolá magában Laska úr. — Most hozza a lopott jószágot az orgazdához. Szépen vagyunk.

Nem folytathatta komor elmékedését, mert a másik ajtó hirtelen kinyílt, s egy vörösképi, zömök öreg úr baljóslatú alakját mutatta Laska úr megkövülő szemének. A vörösképi, zömök öreg úr első üdvözlétül keményen pofonvágtá az ajtaja előtt álló ifjú urat, s miután üstökét néhányszor megrázta, berántotta magához minden szó nélkül, ismét bezárta az ajtót és Laska úr csak az ajtón keresztül hallá a dulakodás tompa moráját, melyet egy-egy hangosabb esattanás élénkebb zenei festéssel illusztrált. Mindez szó nélkül s oly meglepő gyakorlottsággal történt, mintha a vörösképi, zömök öreg úr és a fütyülő ifjú úr jól kipróbált szerepeiket játszották volna el Laska úr külön mulatságára.

Laska Fábrián úr leshelyén maradt, erősen el lévén határozva, hogy most már nyomára kell jönnie a titoknak. A dulakodás moraja lassanként elnémult, de a közfalon keresztül ismét fel-

hangzottak a kísérteties vastag és vékony hangok. — Laska úr képtelen volt magának megmagyarázni e vadregényes hangok eredetét, de annyit érzett, hogy valami vérfagyasztó van bennük, a minthogy az ő vére valósággal fagyni is kezdett és haja szálai az ég felé meredtek. Hogy emberi hangok, arról meg volt győződve; de hogy a gyötrelmek, s a testi és lelki kinok micsoda irtózatot nemei által idéztetnek elő, arra csekély tapasztalása a kinzó szerek alkalmazásának bakói tudományában, nem volt képes feleletet adni.

— Nem tudok mást képzelni, gondolá magában Laska úr, mialatt szemével folytonosan kifelé leskelődött, füle pedig borzongva fogta fel a nem szünő kísérteties hangokat, — nem tudok mást képzelni, mint hogy ez a vén, vörös orgazda, kis gyermekekből szervezett tolvajbandát, s azok zsákmányait tartja itt. De mit jelent e jajgatás? Talán ártatlan gyermekeket csal ide, s kínvallatás útján veszi ki belőlük az úri házak benső titkait? Vagy tán a kis zsebmetszőket bünteti, hogy nem jártak el ügyesen alávaló mesterségükben? szörnyűség!

Laska urat ép oly mértékben kínoztá a kíváncsiság, mint a borzalom. E kettős indulat ellentétes lökései oda lapiták az ajtóhoz s nem engedék szemét elfordítani a tolvajablaktól. Határozata szilárdan állt: nyomára jönni a rémes titoknak s aztán kiköltözni a házból. A rendőrséghez nem akart fordulni, sem a titok fölfedezése előtt segélyért, sem a titok fölfedezése után boszúért, mert mondtuk már, hogy a törvény öreitől nem kevésbé irtózott, mint megszegítőitől. Azon téves rögeszmében szenvedett, hogy a kettő közt nincs semmi különbség, s mindkettő csak arra való, hogy a békés ember nyugalomát megzavarja.

A kísérteties hangok lassanként elenyésztek, s egy kimondhatatlanul hamis és éles nyikkantás után egészen megszűntek. Az ajtó ismét kinyílt, s vihogva, ugrálva, fütyülve kiszökött rajta az előbbi nyolcz éves ifjú úr, egy másik hasonló korú, hasonló viseletű fiatal gonosztevő társaságában. A megnyílt ajtón keresztül egy pillanatra felvillant a haragos öreg úr vörös kepe is, mint felhők közül az alkonyodó nap; de a felhők ismét összecsapódtak, az ajtó bezárult és a két ifjú úr merész tartással a lépcső felé indult. Most már egyik sem vitt köpönyege alatt valami terjedelmes tárgyat, egyiknek zsebei sem voltak duzzadtak, mi végrelegesen megerősíté Laska urat azon meggyőződésében, hogy a fiatal tolvajok a vörösképi öreg orgazdánál hagyták zsákmányaikat. Laska úr hirtelen kinyitá ajtaját s hősi elhatározással a fütyülő ifjak elé lépett.

— Hová mentek? kérdé Laska úr fenyegető hangon.

A két fiatal gonosztevő megállt s oly higgadt elszántsággal nézett fel Laska úr szemébe, hogy akármely világfinak becsületére vált volna. Feleletük azonban egyszerű pantomimikából állt. Az egyik Laska úr felé ölté nyelvét, a másik pedig orrához illeszté hüvelykét, mialatt többi ujját kecsesen mozgató a levegőben. Laska úr nem ismervén a tolvajnyelvet, nem érté meg e gyanús jeleket, s azért újra, még nagyobb szigorúsággal kérdé:

— Hová mentek?

— Kopasz, kopasz! kiáltott a két fiatal gonosztevő, s Laska úr jobb és baloldala mellett lesurrant a lépcsőn. Az első emeleti tornácra érve, ismét visszakiálták a jelszót: Kopasz! kopasz! — s azzal rohantak le az udvarra, és Laska úr onnan is hallani vélte, mint a szélben elenyésző hangot: Kopasz! kopasz!

Lehet, hogy e szó valami tolvaj jelige volt, melylyel a fiatal gonosztevők egymást közös akcióra figyelmeztették; lehet, hogy illetlen czélzás akart lenni Laska úrnak tarkóig érő tisztes, sima homlokára: elég az hozzá, hogy az ifjú tolvajok eltűntek, és Laska úr kénytelen volt egyenesen az öreg orgazda barlangjába hatolni, ha borzongó kíváncsiságát ki akarta elégíteni.

Hősi lélekkel és vértanúi elszántsággal lépett tehát a rémes ajtóhoz és meghúzta a csengetyűt. Az ajtó kinyílt s a vörösképi öreg úr fölemelt ököllel rohant ki rajta, egyenesen Laska úrnak tartva. De meglátva a nevezett férfit alakját s elszánt arcát, hirtelen leereszté öklét, alázatosan mormogva:

— Azt gondoltam, a gyerekek jöttek vissza.

— Beszélni szeretnék urasággal, monda Laska úr szigorúan.

— Tessék besétálni, — monda a vörösképi öreg úr.

Laska úr nem minden titkos félelem nélkül lépett be a rémes bünbarlang ajtaján, bár arcán egyedül szigorúság és hősi elszántság látszott. Kíváncsi pillantást vetett szét a konyhában, melyen keresztül mentek, de itt semmi gyanúsat nem látott, mint a tűzhelyen két igen esorba lábast. Az első szobába érve, a vörösképi öreg úr leülteté Laska urat egy aszkóros székre s alázatosan várta nyilatkozatát.

— Két gyermeket láttam innen távozni, — kezdé Laska úr a vallatást, miután kíváncsi tekintettel körülnézve az orgazda barlangjában, csupa oly tárgyakat látott, melyeket a legkésőbbesettebb tolvaj sem tartana érdemesnek ellopni.

— Igen, tanítványaim — nagy zsványok — mondá a vörösképi öreg úr.

— Az arcátlan, még nyíltan be meri vállalni, — gondolá magában Laska úr, s erősen megmarkolá zsebében a pisztoly agyát, melylyel óvatosságból ellátta magát.

— Én Laska Fábrián magánzó vagyok, — folytató szigorúan Laska úr. — Szomszédságában lakom.

— Örvendek, mondá a vörösképi öreg úr.

— A falak igen vékonyak e házban, minden hang áthallatszik rajtuk, mondá Laska úr metsző gúnnyal.

— Valóban? Tetszett hallani? Talán . . . . . mondá a vörösképi öreg úr; szemében a remény szikrája csillámolt fel, s megragadva Laska úr kezét, egymás után kezdte ujjai hajlékonyságát próbálni.

— Mit tesz az úr! kiáltott Laska úr megrettenve.

— Jó újjak, hajlékonyak, nagyon hajlékonyak, megpróbálhatjuk, — mondá mohón a vörösképi öreg úr.

— Az én ujjaim hajlékonyak! mondá Laska úr nagy méltatlankodással.

— Nagyon hajlékonyak, használhatók, — mondá biztatólag a vörösképi, öreg úr.

— Használhatók! kiáltott Laska úr még nagyobb méltatlankodással.

— Kítünően, — mondá a vörösképi öreg úr.

— Talán engem is tanítványának fogadna, mint azt a két kis zsványt, — mondá Laska úr lesújtó iróniával.

— A legnagyobb örömmel, — mondá a vörösképi öreg úr.

— Igazán? mondá Laska úr.

— Azonnal megpróbálhatjuk, — mondá a vörösképi öreg úr; a másik szobába futott s csakhamar egy hegedűvel tért vissza, melyet az elszörnyedő Laska úr kezébe nyomott.

— Mi ez? mondá Laska úr.

— Hegedű, mondá a vörösképi öreg úr.

— Mit akar vele? mondá Laska úr.

— Urasággal mondá, hogy tanítványom kíván lenni, mint az a két kis zsvány, kiknek épen most adtam órát, mondá a vörösképi öreg úr.

— Igaz, — mondá Laska úr nagy lélekjelenléttel, s elereszté zsebében a pisztoly agyát. — Majd később megbeszéljük a dolgot.

Laska úr büszkesége nem engedvén, hogy elárulja csalódását, megtanult hegedülni.

NÁSZ A HABSBERG-HÁZBAN.

Uralkodó házunk toscanai ágának egyik szép virágszála, *Lujza* főhercegnő, f. hó 22-ikén nyújtá kezét örök frigyre *Frigyes Ágost* szász királyi hercegnek, kinek fejét minden emberi előrelátás szerint egykor a szász királyok koronája fogja diszíteni. Szászországban tudvalevőleg ugyanazon házi törvény szerint rendezik a trónutódlás viszonyait, mint a Habsburg-dinasztiában, ha t. i. az uralkodó házassága gyermektelen marad, annak fivére örökli a koronát, kiről azután legidősebb fiára száll át.

Frigyes Ágost szász királyi herceg 1865 május 25-ikén Drezdában született, és legidősebb fia a király testvérének, *György* királyi hercegnek, tábornagy és a II. német hadtest parancsnokának. Édes anyja az 1884 február 5-ikén meghalt *Mária Anna* hercegné, szül. portugál királyi hercegnő, I. Dom Carlos király nagynénje. Fenséges hitvese *Lujza Antoinette Mária* 1870 szeptember 2-ikén Salzburgban született. Ő édes atyjának, IV. *Ferdinánd*, toscanai nagyhercegnek *Bourbon-Parma Alice* kir. nagyhercegnével 1868 január 11-ikén Frohsdorfbán kötött *második* házasságának szülöttje. IV. *Ferdinánd* nagy-

herceg első neje *Anna* szász királyi hercegnő volt.

A Habsburg- és Toscana-ház közötti viszony már száz évvel ezelőtt is a legbensőbb volt. *Lotharingai Ferencz*, Mária Terézia férje kapta e nagyhercegséget kárpótlásul a Franciaországba kebeleztet lotharingiai hercegség helyett s 1737-ben tényleg át is vette új országát birtoklás alá. 1739-ben ünnepélyesen bevonult a Mediciek büszke városába. Már a második osztrák-toscanai nagyhercegnek, I. Lipótnak (II. Lipót császár-király), egyik leánya, *Mária Terézia* főhercegnő is egy szász királynak, az 1836-ban elhunyt *Kelemen Antal* királynak lett a neje, 1787-ben történt az egybekelés. Kelemen Antal akkor még csak szász választó-fejedelemből volt, mikor a fiatal főhercegnőt elvette. Bátyja, III. *Ferdinand* nagyherceg (sz. 1769) a későbbi salzburgi választófejedelemből és Würzburg és Toscana nagyhercege, 1821-ben nőül vette *Mária Ferdinandiné* hercegnőt, *Miksa* szász herceg leányát, míg II. *Lipót*, előbbinek fia, saját mostohaanyjának leányával, *Mária Anna Karolina* szász kir. hercegnővel lépett házasságra, a mi által az az érdekes esett állott be, hogy III. *Ferdinand* nagyherceg saját fiának sógora, *Mária Anna* hercegnő pedig saját sógorának menyje lett. II. Lipótnak a szász hercegnővel kötött házasságból *Augusztina Ferdinandiné* hercegnő származott, ki a jelenlegi bajor herceg-regens-

FRIGYES ÁGOST SZÁSZ KIRÁLYI HERCEG.

nek a neje. II. Lipót legidősebb fia, IV. *Ferdinand* nagyherceg, szintén egy szász hercegnőt, *Mária Annát*, Janos király leányát vezette oltárhoz. E házasságból csak egy leány származott, a költői hajlamu *Mária Antoinette*, ki mint a prágai nemeshölgy-alapítványi ház apátnője 1859-ben halt meg.

Lujza főhercegnő már édes atyja száműzete után született. II. *Lipót* nagyherceg 1859 április 27-ikén hagyta el Toscanát. IV. *Ferdinand* nagyherceg ott maradhatott volna uralkodónak, ha a néppárt ohajait teljesíteni akarta volna. De ő az ajánlatokat visszautasította s kijelenté, hogy «nem akar oly trónra lépni, melyre csak édes apja testén át juthatna». Atyja lemondása után felvette a IV. *Ferdinand* nevet s a neki *Ferencz József* király által felajánlott salzburgi várakba költözött, hol hajdan nagyatyja, III. *Ferdinand* választófejedelemből (1801—1806) rezideált.

A mai hercegi udvartartás Salzburgban igazán mintaképe a patriarkhális családi életnek. A nagyherceg finom és tudományos műveltségű főúr. *Lujza* főhercegnő is a leggondosabb nevelésben részesült. Megemlítsékre méltó, hogy a magyar nyelvet is nagy előszeretettel és folyékonyan beszéli. Első magyar nyelvtanára fületincezi *Kelez* százados volt, kit a nagyherceg kérelmére külön arra a célra Salzburgba helyezték át, hogy ott a fiatal főhercegnőt a magyar nyelvben oktassa. *Lujza* főhercegnőről még azt is fölemlíthetjük, hogy kitűnő lovas s úgy hajtja a lovakat, mint a legelső sportsman. Mostani férjével 1887-ben találkozott legelőször, mikor édes anyjával Morizburgban, a szász királyi család-

nál látogatóban volt, később Pillnitzen és Sybilentortban.

A fiatal házaspárt a szász fővárosban is nagy lelkesedéssel és udvari ünnepélyek egész sorozatával fogadták.

MARCIÁNYI GYÖRGY.

CSIKY GERGELY TEMETÉSE.

Az oly váratlanul, oly korán elhunyt drámairó ravatalát a nemzeti színház előcsarnokában állították föl, s onnan temették el november 21-ikén. A részvét mély és általános volt. A ki az utóbbi időkben Csikyvel találkozott, láthatta, hogy beteges, de senki sem hitte, hogy nem a javulás útján van. Szív-baja már fiatalabb éveiben is többször jelentkezett, a nyáron tüdőkatharus is mutatkozott s Marienbadban keresett enyhülést. Megfogyva tért haza. A hatalmas testű ember arcában is megváltozott, szenvedőnek látszott.

A munkától azonban nem tartózkodott. Most is hosszasan elült az íróasztalnál, s nagy kedvvel dolgozott egy regényen, melynek nagy részét meg is írta.

Orvosa és apósa, dr. *Bakody* Tivadar szerint, Csiky Gergelyt öt évvel ezelőtt jelentkeztek már a *vesebaj* és *vizkórság* tünetei. De sikerült a veszedelmet elhárítani, sőt a rendetlen szív működés is javult. Másfél évvel ezelőtt újra elfogták az emfizmatikus tünetek, egy éve vesebaja is megújult. Az idegi marienbadi kúra kissé talpra állította, sőt a marienbadi diétát itthon is folytatta; de hogy nem régiben egy tudós banketten megbontá szigorú életrendjét, éjjeli nyugalma keserülte meg. Általán az a vélemény volt elterjedve Csikyről, hogy szívelhárjásodásban szenved, pedig életét tudóvizényő oltá ki. «Halála engem nem talált váratlanul», mondá le-sujtva dr. *Bakody*, «régén tudtam már, hogy elveszett és hogy legjobb esetben hosszas, kínos betegség vár reá!»

A tud. akadémia, a Kisfaludy-társaság, valamint a nemzeti színház, melynek dramaturgia volt, nálála hírére azonnal intézkedtek, hogy a részvétnek illő kifejezést adjanak. Az özvegyhez részvétiratot intéztek, a ravatalra koszorút küldtek. A halálhír elterjedésével azonnal sokan jelentek meg az elhunyt lakásán, hogy még egyszer lássák, hogy családjához vigasztaló szavakat intézzenek és koszorút vigyenek. A halál utáni napon a költő holtteste ott nyugodott az ágyon, csak később tették koporsóba s aztán a temetés napján délelőtt a nemzeti színház épületébe szállították, hol az előcsarnokban díszes ravatalra terítették ki. Az egész csarnok gyászleppellel volt bevonva. Innen temették el Szigligetnél is. A fekete érc koporsóra csak ez volt írva aranyos betűkkel: «*Csiky Gergely, élt 49 évet.*»

Koszorúkat küldtek a tud. akadémián és a Kisfaludy-társaságon kívül a nemzeti színház igazgatósága és több tagja, az országos zene- és színművészeti akadémia igazgatósága, tanári kara és növendékei, a népszínház s a kolozsvári nemzeti színház személyzete, az orsz. színész-egyesület, a tudomány- és műgyógyászati olvasókör, a budapesti kereskedelmi akadémia ifjúsága, az aradi Kölcsey-egylet, Beniczkyné Bajza Lenke, Splényiné Blaha Lujza, Bartók Lajos, Bereczik Árpád, Karap-testvérek, Vadnai Károly és neje, Nagy Miklós, Feszty Árpád, Bercevényi, s az elhunytak még számos barátja és jó ismerőse. *Aradon* a városházára (minthogy Csiky aradi diszpolgár volt) és a színházi épületre gyászlobogót tűztek ki.

A ravalt déltől kezdve a temetés órájáig nagy tömegekben nézték. Künn a széles kerepesi-uton pedig már 2 órakor gyülekezni kezdett a közönség. Eljött a tudomány, az irodalom és a művészet és eljöttek százai azoknak, a kiknek szemeiben Csiky Gergely műzsája annyiszor fakasztott könyveket és annyiszor csalta ajkaikra a jókedv derűs mosolyát.

Három órakor kezdődött a temetés evangélikus szertartás szerint. Hűvös, borongós őszi nap volt.

A temetés az írói és művészvilágnak és a főváros közönségének óriási részvéte mellett folyt le. A rendőrségnek nagy erőfeszítésbe került, míg a kerepesi-ut egy részét a járókelők részére szabaddá tette. A nemzeti színház udvarán és a ravatalos előcsarnokban gyülekeztek közéletünk kitünőségei. A nemzeti színház, operaház és népszínház művészei és művésznői ugyszólván kivétel nélkül jelen voltak. A színészeti akadémia növendékei testületileg vonultak ki. A ravatalnál foglalt helyet az elhunyt családja, özvegye *Bakody Amanda*, két árva, apósa, dr. *Bakody* tanár és a gyászoló rokonság. Az opera énekkara egy zoltárt énekelt, aztán *Horváth* Sándor ev. lelkész hosszabb megható beszédben méltatta Csiky Gergely költői érdemeit.

Beöthy Zsolt az akadémia és Kisfaludy-Társaság nevében mondott szép beszédet. Így szólt:

«Nem hozzátok szólok gyászoló család, gyászoló barátok, gyászoló irodalom, gyászoló művészet; nem te hozzád, a kit mindnyájan gyászolunk. Tudom, hogy a te utad legsietősebb közülünk. Nem érdemeidet és sikereidet akarom magasztalni, hiszen te tán már nem is érted a mi földi álmainkat, melyeket hirnév s dicsőség ragyog be. De érted, érzed szívünk sóhaját utánad: az érzést, melyet az égből hoztunk s az égbe viszünk. Érdemeiről e koszoruk minden levele érdekesebben beszél nálam. Csak egy utolsó köszönetet mondok neked az akadémia és Kisfaludy-társaság nevében, melyeknek nemcsak dísz, hanem egyik ereje voltál. Köszönetet mindazért, a mivel megajándékoztál: ajkunk száz mosolyáért, szemünk száz könyvéért, szívünk száz megindulásáért. Nem keltettél egy mosolyt, mely ne tanított volna, nem egy könyvet, mely jobba ne tett volna bennünket. Oh kinek mondhatunk ezeknél nemesebb ajándékokért köszönetet. A végzet megelégette amaz ajándékok gazdag sorát, melyekben részesítettél, az a leselkedő engesztelhetetlen végzet, melyet Hellász költői félttek és magyaráztak s a melynek nyelvükön legköltőbb tolmácsa te voltál. Avagy nem érezzük-e az ő sötét szárnyának suhogását e csarnokban, midőn a magyar szinköltészet nagyjai, legnagyobbjai, Kisfaludy Károlytól és Katonától Madáchig és Tóth Edéig, — alig egy kivétellel, — mind férfikoruk virágjában dőlnek ki. Elméjük legfényesebb ragyogásában alszik ki, szívök legmelegebb dobogásában akad meg s koporsójuknál a diadal és veszteség végzetes közelségben találkoznak: a győzelem énekének strófájába

LUJZA ANTOINETTE MÁRIA FŐHERCEGNŐ.

belevág a gyász karának antistrófijába. A végzet komor titkai között a te szavaiddal hallottuk a thébai király történetét, kiról meg volt jósolva, hogy áldás fogantatik a helyen, a honnan eltemetik. Bár enyhülne meg a végzet kegyetlensége, melylyel törvényt rajtad is betöltötte, bár enyhülne meg azzal, hogy a te emléked is áldások forrása lenne; új tehetségek, új lelkesülések, új dalok forrása, a költészetnek és a művészetnek e csarnokában és mind a többiekben, melyekből a halhatatlanságba léptél. A mint a te világhosszod fényeskedett nekünk, úgy fényeskedjék neked az örök világhosszod. Isten veled!»

A nemzeti színház nevében, az oldal-lépcsőről, *Paulay* Ede igazgató teljesítette — a mint mondá — «a legszigorúbb kötelesség parancsát», végső istenhozzádót mondva az elköltözött barátnak. Színműirői pályáját csak másfél évtizedre szabta a végzet s ez idő alatt 26 színműve 351 előadásban gyönyörködtette a közönséget és sok színművésznök az ő alakjaival aratta legszebb babérait. A beszéd a tisztelet, a hála hő «isten veled»-jével végződött.

Paulay beszéde után az operai énekkar *Bognár* egy gyászdalát énekelt el. Ezzel a szertartás véget ért s a menet megindult a kerepesi-uton.

A népszínháznál a menet megállt és itt *Szirmai* Imre, a népszínház tagja, mondott bucsuztatót a népszínház nevében.

Beesteledett, mire a menet a kerepesi-uti temetőbe ért, hol a fátyalfénynyel megvilágított sírnál *Horváth* Sándor lelkész mondott még imát és végbúcsút. A temető hátsó részén egy új sírboltban helyezték el ideiglenesen a koporsót. Nemsokára kiemelik innen és a temető egyik szép részén ásandó sírba teszik örök nyugalomra.

Csiky Gergely levele dr. Bakody Tivadarhoz.*

Marienbad, 1891. aug. 22.

Kedves papa!

Nem hagyhatom el, hogy legalább néhány sorral ne tudósítsalak állapotomról és a kúra eddigi eredményéről. Kisch azt mondja, hogy szívem állapotával nagyon meg van elégedve, lábszáramról is teljesen eltűnt minden daganat, a súlyom pedig, mikor ide értem, 101 kiló volt, tegnap pedig, vagyis két heti kúra után 93½. Kisch igen megbízható orvosnak látszik, csak nagyon hierarchikus, azaz föltétlen engedelmességet kíván, a nélkül, hogy megmagyarázná, miért. Te pedig nagyon hozzá szoktattál ahhoz, hogy mindennek, a mit rendelsz, okát is add. Különben látom, hogy mindennek jó eredménye van, a mit Kisch rendelt; nagyon kimél, még mindig csak két pohár Kreutzbrunn enged inni. Azt mondta, hogy 3 heti kúra tökéletesen elég lesz, úgy hogy 29-én már elhagyhatom Marienbadot. A viszontlátásig tehát mindnyájatokat számtalanszor üdvözölve maradok

szerető vöd
Gergely.

* Ez az elhunyt jeles író utolsó levele dr. Bakody Tivadar egyetemi tanárhoz, a külföldön is ismert nevű hasonszenvi orvoshoz, kiből Csiky, mint veje, a képzhető legjobb Mentort, egészsége avatott istápját bírta.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Lipcei Ádám költeményei *«Árnyék»* című kötetben jelentek meg Budapesten, Singer és Wolfner kiadásában. A valódi költői tehetség, bármennyi hiba homályosítja is el, talál egy-egy kis részt, a melyen keresztüllöveli sugarait; míg a középszerűség bármédig nézzük is, nem mutat egyebet egyszínű szürkéségnél. Lipcei Ádám kis kötetében van elég hiba, belső és külső formátlanság, terjengősség, itt-ott izléstelenség is, s talán egy verse sincs, a melyet a szigorubb kritika választóvize tiszta ércnek találna, de viszont talán egy sincs, mely többé-kevésbé el ne árulná a tehetséget. Eleven költői képzelem működését látjuk e kis kötetben s az ifjú költő gyakran, a mit mondani akar, megkapó közvetlenséggel tudja kifejezni. Ez mindenestre biztató a jövőre nézve, s bár egy fiatal pálya kezdetén bajos jóslatokba bocsátkozni: hiszszük, hogy Lipcei Ádám komoly tanulással és erős ön bírálattal szép helyet vívhat ki magának irodalmunkban. Mutatványul a kötetből álljon itt a következő költemény:

Régi zongora.

Egy régi hangszer áll szobámban,
Egy rozzant ócska zongora.
A hosszú, hangtalan magányban
Belepte az idők pora.
Alakja még a régi módi,
Esetlen durva, szögletes.
Letűnt század bús romja ez,
Egy hang sincs benne már valódi.

Ott áll komor, mély hallgatással,
Mint elfelejtett, ócska lom;
Emészt lassu elhalással
A szű, a rozsdá, unalom.
A billentyük úgy megsárgultak,
Hozzájuk bár egy kéz se nyúl.
Sok helytt lepattogott a húr,
A szép idők hajh hova múltak?!

Mikor még hajporos fejével
Nagymama kaczer lánka volt;
Melléje ült a chevaliér-vel
S játszott egy méla barcarolet.
A szép kezecke szerte porladt,
A lovag is rég megpihent.
Elnémult, divatból kiment
Kecses sohajja ó daloknak.

Majd jött idő, hogy zivatarként
Felzúgott a nagy riadó,
A szabadságnak napja keltén
Nemzet szívéből fakadó.
Hogy harsogtak e gyöngé hurok!
A mama keble hogy hevült!
Mögé deli honvéd került;
Másnap talán már sírba hullott.

Borzalmas éj, lángol az égbolt,
Az ágyú tompán dübörög.
Benn martalócz kozák-had tombolt.
Bezúzva képek, tükörök.
Egy részeg szármata pikája
E hangszer öblibe döfött;
Döbbenve hallja, mint hörög
A tépett hurok gyászsírása.

Azóta hallgat, mint elvérzik
Jajszó nélkül a katona.
A kis unokák sem merészlik
Megütni pajkosan soha.
De olykor, ha az éj leszállott,
Kipendül egy bűgő sikkaj:
Lepattant húr. S mért? nem tudom,
Csak elfognak borongós álmok.

Ismerőseim, elbeszélések, írta Gonda Dezső, az «Athenaeum» nyomdai társaság kiadása. A könyv szerzője a legfiatalabb írói generációhoz tartozik. Föllépését szívesen elősegítették a lapok, mert legelső kísérleteiben is elevenség nyilatkozott. A kötet nyolcz elbeszélése közül kettő («Megnézte» és «Az utolsó kerty») lapunkban jelent meg, s valószínűleg jó emlékezetében maradt az olvasóknak. Gonda nem szövevényes történetekre törekszik, hanem egy-egy lélektani helyzet vagy epizód rövidebb rajzára, egy-egy alak jellemzésére. Előadásának élénkségéhez és gondosságához az élet iránti megfiyelés, olykor leleményes fordulat vagy találó jellemzés járulnak, s elég kerek rajzokat alkot. A kötet leg-hosszabb darabja «Révai ur» legtöbb igényvel irott-nak látszik, legtöbb is benne a cselekvény, de szerzőnk még most szerencsésebb a kisebb rajzokkal. Két rajz «Hajnali órában» és «Világosság» a párisi életből van merítve. Kötetét könnyen végig lehet olvasni, a mi mindig jó ajánlás, kivált fiatalíróknál. Szórakoztat és fölösleges szószaporítás sincs benne; a divatos leírások hajhászásától is megőrizte magát. A könyvet több eléggé sikerült illusztrációval Angyalffy Erzsik. a. látta el, ki jelenleg Párisban folytatja tanulmányait.

Az «Egyetemes regénytár» almanachja. A Singer és Wolfner kiadásában évek óta megjelenő «Egyetemes regénytár» minden év végén kiadja a maga *Almanachját*, melyet kezdet óta Mikszáth Kálmán szerkeszt. Az 1892-ik évre is az ő szerkesztésében jelent meg a válogatott novella-gyűjtemény, szép kiállításban, aranyos piros kötésben, Mikszáth bevezetésével.

A bevezetésben Mikszáth azt írja le humorosan, hogy mint meggyűlt a baja, mikor Ivánka Imre fölszólítja, szedne össze elbeszélő irodalmunkból tiz jó, de túlzások nélküli művet Károly Lajos főherczeg számára. De nagy fejtörés mellett is csak ötöt mert ajánlani, mert hát a legjobb művekben is akad forradalmi emlék, németek persiflage-a stb. «Hát olyan szegény a magyar irodalom?» — kérdé ekkor Ivánka. «Nem szegény az, hanem az olvasó személyiség olyan, hogy nem minden alkalmas neki. Aztán a mi íróink inkább a *fiatalságnak* dolgoznak.» Mikor meg Szögyény László miniszter kérte föl, hogy fiatal lányainak állítson össze magyar könyveket olvasni, szintén meg volt akadva s azzal üte el a dolgot, hogy «A mi íróink inkább az *időségek* számára dolgoznak.» — Következik ezután tizenkét elbeszélés. Az első *Jókai* «A glóriás hölgy» című novellája; aztán *B.-né Bajza* Lenkétől «Egi sugár», *Tóth Bélától* «A beszélő kert», *Vadnai Károlytól* «Az elsűlyedt aszony», *Bródy Sándortól* «Mese a tulipán-ról», *Békési Antaltól* «Véröröklés», *Porzótól* «A hős», *Justh Zsigmondtól* a «Veres kakas», *Hevesi Józseftől* a «Dobszó előtt», *Herczegh Ferencztől* «A szent», *Kozma Andortól* a «Szegény atyafi», *Lipcei Ádámától* az «Eladó lányok», *Rákosi Viktorától* «Mért nem lettem én dalárdista», *Tábori Róberttől* «Az arany lelkiismeret», *Bársony Istvántól* «Örökre» s végül *Mikszáth Kálmántól* «Az elképzelt méz». A díszes kiállítású kötet ára 1 frt.

Lónyay Jánosné iratainak negyedik kötetét bocsátja közre leánya *Töredékek* cím alatt. A nagy műveltségü, mély érzésü néhai urnőtől azuttal bibliai gondolatok és vallásos elmékedések jelentek meg. 180 lapra terjedő kötetben a szerzőnő az új testamentum átolvasása alkalmával készített jegyzeteit foglalja egybe. A jegyzetek kivétel nélkül vallásos jellegűek s a hit, ima, elmékedés, a halál, az élet, az ön bírálat s általában a vallás-erkölcsi eszmék egyes körei szerint vannak csoportosítva 24 fejezet szerint.

»Hozom» cím alatt jelent meg az 1892-ik évre a «Borsszem Jankó» naptára, vagy a mint a czimlap mondja: «parádés naptár erre az obstrukciós 1892-ki esztendőre, kidrukolta a ládafiából és sajátkezűleg tollba diktálta *Mokány Berezi.*»

Adoma, élcz bőven van benne, s a «Borsszem Jankó» irástudói mind szerepelnek, hogy mulattatására legyenek mindenkinek, a ki a naptárt kezébe veszi. Majd minden lapon képek illusztrálják az elmésségeket. Ezeket Jankó János és Homicskó rajzai teszik még mulattatóbbá. A naptár 1 frtért kapható.

Amerikában új magyar lap indul meg Clevelandban «Szabadság» czimmel. A vállalatot a százezezekre menő magyarság érdekében alapították. A magyar lapokat el fogja látni amerikai honfitársainkról szóló tudósításokkal, a kivándorolt magyarságnak hű képét igyekeznek adni a honi eseményekről.

Új magyar dalok. A Nádor és Bárd-féle zeneműkereskedés kiadásában megjelentek: Madarász Ernésztin *«Illés mester»* című népsziművének összes dalai. A dalokat Palotásy Gyula alkalmazta énekre és zongorára. A dalok közt van Beleznaytól a «Ha elmegyek kedves rózsám» és Dankótól «Egy csillag sem ragyog fenn az égen» című két szép dal is, melyeket K. Kopácsi Juliska asszony énekelt sikerrel. A 10 dalt tartalmazó füzet ára énekhangra zongorakísérettel 1 frt 50 kr. Szintén a Nádor és Bárd-czég kiadásában megjelent a *«Legújabb budapesti népdalok»* című vállalat 3-ik évfolyamának 33. és 34. száma. Bíró J.-tól a «Szőke kis lány mellettalak» és a «Ki nem tud ferblizni» című duhaj-nótával, ára 30 kr.

* «Az atyafiak» a czíme azon színműnek, mely pénteken került színre a nemzeti színpadon. A külső körülmények is hozzá járultak, hogy az előadás különös érdekekkel bírjon, mert «Az atyafiak» Csiky Gergelynek utolsó műve. Csak a múlt héten hunyt el a koszorús szerző, s a közönségnek s inte fájdalmasan szokatlan, hogy többé «ne hívhasse» azt, a kit számtalanszor tapsolt ki eddig. A színmű tárgya is komor remini-zczeniákra hangoló: az ifjú dúsgazdag Lócsy Gábor (*Császár*,) szívbjában múl ki, a mit előkészít és siettet az örökségleső rokonság bánásmódja, kik a legkiméletlenebbül ellenzik — természetesen gyöngéd óvatosságból, — hogy Lócsy Gábor egy kedves leányrokonát, Oszlányi Olgát (*Csillag Teréz*) nőül vegye, mert akkor ők elesnének az örökségtől. Különösen sikerült humorral festvék a második felvonás végrendelet-felolvasási jelenetei, először, midőn az első végrendelet tartalmát hirdetik ki a teljes számmal egybegyűlt atyafiaknak, a jó étvágyukról híres Lócsyknak, (élükön *Bercsényivel*), — másodsor midőn az újabb rendelkezés út közójök villám gyanánt, melyben az elhunyt minden vagyonát volt meny-asszonyának hagyja. Érdekes szerelmi szövevény gazdagítja a mű tartalmát, míg Olga egy másik versengő atyafi-család egy tagjáé, Ákosé lesz, (*Mihályfi*) s az atyafiak gazdag remények után csufosan kikopnak az örökségből. Mint érdekes epizód-alak *Geréb (Náday)* csatlakozik hozzájök egy partie-vadász Don Juan szerepében, ki szintén a gazdaggá lett hősnek kezére les, — ámde az utolsó pillanatban előlép már hivatalosan is holt-nak deklarált felesége. Gerébnek pedig méltó pendantja az ő saját elődjé: Venter Ignác, (*Vizvári*) egyszersmind legfélreérthetlenebbül festett prototypja az erdőben, tengerfenéken és társadalomban egyaránt kifogyhatlan és ki-halhatatlan «tengőczöknek». Megjegyezzük, hogy Csiky Gergely ez utolsó sziművét egy regény után alkalmazta színpadra, (mely a «Budapesti Szemlé»-ben jelent meg,) és pedig oly lelkiismeretes fáradsággal, hogy *nyolczszor* dolgozta át meg át, ki is jelentve, hogy többé ily fárasztó feladatba, mely még sem eléggé hálás, nem fogna. A nemzeti színház kitelhető gonddal rendezte a darabot, s a színészeket a művészi becsvágyon felül a kegyelet is sarkalta, a közönség számos tetszésnyilvánításával adózott a nagy drámaköltő utolsó, sok kitünő oldallal dicsekvő művének.

A műcsarnok téli kiállítása e hó 25-ikén nyílt meg. Nagy és gazdag kiállítás ez. Talán még nem is volt egyszerre ennyi mű és ily sok magyar művésztől kiállítva. Látszik, hogy a festészet évről évre termékenyebb, s ma már a műcsarnok csak szorongva tudja magába fogadni a kiállításokat. Mindössze 550 mű van kiállítva. Ezek közül negyvennyolcz szobormű, a többi olajfestmény, rézmetszet, fametszet, vízfestmény. A kiállító művészeknek épen a fele magyar, 128. Ezek mindössze háromszáztizenegy művet állítottak ki.

A külföldi festők a tárlatnak mindenestre nagyon kiváló és előkelő részét foglalják el. Velök szemközt leginkább a magyar festők fiatal gárdáját találjuk, néhány matadorral. Feltünők a külföldi művek közt *Jimenez Louis* nagy festménye «A látogatás órája a kórházban» a realizmus nagy erejével festve; *Breton Jules* festménye «A kergotai bucsu Bretagneban»; *Pell Páltól* «Játszó gyermekek» és «Kuczkóban» képviselve vannak *Verstraete*, *Dagnan-Bouveret*, *Ciardi*, *Kallmorgen* és *Courtens* gyönyörű tájképekkel, *Silvio Rotta* stb.

Szmrésányi Miklós titkárnak ismét nagyon előkelő művészeket sikerült megnyerni a külföldről. A magyar művészek közül *Benczur Gyula* és *Horowitz Lipót* ismét mesteri arczsképekkel válnak ki. Mellettök még többen is jeleskednek arczsképekkel, így *Lotz Károly*, *Vastagh György*, *Burger Lajos*, *Stetka Gyula*, *Balló Ede*, *Komlóssy Ede*, *Basch Gyula*, *Ábrányi Lajos*, *Endrei Sándor*. Az életképek közt *Csók István* «Az árvák» festménye a tárlat legértékesebb munkái közé tartozik, *Bihari Sándor* eleven «Programm-beszédével» együtt. *Eisenhut Ferencz* ismét ügyes koloristának mutatja be magát «Egy álomban» című festményével. *Tornai Gyula* kedvteliséssel és sikerrel fest az afrikai életből vett jeleneteket. *Peske Géza* gyermekjeleneteket ábrázolt, *Margitay Tihamér* két kisebb képet állított ki. *Stetka Gyula* a «Kiváncsiak»-ban érdekes képet nyújtott, technikai bevégeztséggel. Érdekes életképeket találunk még *Neogrady-tól*, *Ujvári Ignácztól*, *Vágó Páltól*, *Ébner Lajostól*, *Jendrassik Jenőtől*, *Baditz Ottótól*, *Aggházy Gyulától*, *Tolnay Ákostól*, *Spányik Kornéltól*, *Pap Henriktől*, *Valentiny Jánostól*, *Skuteczky Dömétől*, *Kacziány Ödöntől*, *Pállik Bélától*, *Vastagh Gézától*, *Thury Gyulától*, *Tahy Antaltól* és *Grünwald Bélától*. A tájképfestők közt *Telepy Károly*, *Spányi Béla*, *Brodsky Sándor*, *Mesterházy Kálmán*, *Tölgyessy Arthur*, *Bruck Miksa*, *Náddler Róbert*, br. *Mednyánszky László*, *Molnár József*, *Mannheimer Gusztáv*, stb. határos művekkel képviselvék. Szobrászaink közül *Strobl*, *Róna*, *Kiss György*, *Bezerédy*, *Donáth* vesznek részt a kiállításon. A kiállításon 279 művész összesen 550 művel van képviselve, még pedig 128 magyar művész 311 művel, 62 német 93 művel, 12 francia 21 művel, 15 belga 25 művel, 49 olasz 80 művel, 5 spanyol 8 művel, 2 angol 2 művel, 5 hollandi 9 művel és 1 lengyel 1 művel.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tud. akadémia nov. 23-iki ülését *Hunfalvy Pál* elnöklete alatt tartotta.

Halász Ignác felolvasásával nyitott meg az ülést, ki a lappok földjén tett harmadik utazásának nyelvészeti eredményéről számolt be. Idei utazásának köztös célja volt: részint új, még eddig ismeretlen nyelvetterületek átkutatása, részint pedig az előbbi két utazása alatt gyűjtött nyelvészeti anyagok kiértékelése. Norvégia több részén megfordult. Százánál jóval több mese, monda, elbeszélés, a régi pogány hitre, a lapp nép történeti viselkedésére vonatkozó monda, különféle babona, közmondás, találós mese, káromkodási forma és dal volt gyűjtésének eredménye. — *Zichy Antal* érdekes előadása következett azután, folytatván Széchenyi összes műveinek ismertetését. A multkor a «Hitel» megjelenése körülményeiről és hatásáról olvasott föl, most pedig Széchenyinek Kossuth ellen intézett támadásáról szólt, Széchenyi a forradalom vörös fonálát látta végighúzódni Kossuth minden iratán s azt hitte, hogy a kormány jobb utra térvén, tiszteletben tartja az ország alkotmányát. *Zichy* is úgy találja, hogy Széchenyi támadásában sok az elfogultság. Majd a «Blick»-ről szólt, e fulánkos politikai könyvről, melyet Széchenyi Döblingben írt Bach ellen, s melyet sárga borítéka miatt rendszeren «sárga könyvnek» neveztek. A könyv kéziratát Széchenyi fia Béla másolta le, de megőrizte az eredeti kéziratot is. Londonba vitte el, ott nyomtatta ki, s a könyvből több példányt utazó kofferekben, a fehérnemű közt csempészett be. Ily élesen és megvetően soha sem írt Széchenyi, mint Bach miniszterről. Magyarország sanyargatójáról. Maga mondja, hogy könyve goromba és aljas, de Bach-hal másképpen beszélni nem lehet. Utálatához, megvetéséhez nem is válogatta a szavakat, kifejezéseket és czimeket. — A felolvasást megjeljezték. Még *Budenz József* mutatta be a «Nyelvtudományi közlemények» legújabb füzetét, s ezzel az ülés véget ért.

A *Kisfaludy-társaság* nov. 25-iki ülését, mely *Tóth Lőrincz* tagul választása félszázados jubileumának lett volna szentelve, *Csiky Gergely* halála következtében decz. 2-ikára halasztotta.

A *Kárpát-egylet* központi választmánya Iglón tartott ülésén tudomásul vette a *budapesti osztály* feloszlását és az újonnan alakult «*Tourista-egyesület*»-hez üdvözlő iratot intézett.

Gróf *Csáky Gyula* főispán jelentést tett a nyaraló-építési vállalat létesítésének tervéről. A csorbai-tótól a Barlangligetig terjedő, 37 kilométer hosszú *tourista-utvonal* felett, bizonyos zónaszélességben nyaraló- és üdülő-telepeket kívánnak létesíteni oly formán, hogy a meglévő telepeket kibővítik és fejlesztik, ezenkívül pedig újakat is létesítenek. Már több terv készült és a választmány most a költségvetést készítette el. A Poprádtól-Tátrafüredig és a *tourista-utvonal* végig vezetendő *villamos vasut* előmunkálatai is folyamatban vannak és nemsokára megalakul a részvénytársaság. A választmány bizottságot küldött ki, mely a Magas-Tátra teljes hozzáférhetővé tételére munkaprogramot dolgoz ki. Az egylet üdvözlő iratot küld *Császka György* alapító tagnak *kalocsai érsekké* történt kineveztetése alkalmából.

A *Szent-István társulat* irodalmi osztálya dr. *Szentkláray Jenő* indítványára elhatározta, hogy elhunyt tagjának, *Szulik József* volt óbecsei prépost-plébánosnak sírja fölé emléket állíttat.

A magyar turista egylet budapesti szakosztálya f. hó 22-én alakult meg. A tagok nagy számban jelentek meg a közgyűlésre, mely korelnökké *Entz Géza* dr. egyetemi tanárt választván meg, változatlanul elfogadta a belügyminiszter által jóváhagyott ügyrendet, mely az egylet főcéljául hazánk szép tájainak ismertté tételét tüzi ki. — Ezután *Toldy László* indítványára a közgyűlés *Eötvös Loránd* bárót, mint a volt Kárpát-egyesület budapesti szakosztályának elnökét és *Baross Gábort*, a zóna megalapítóját az egylet tiszteletbeli tagjává választotta. Ezután megválasztották a tiszviselőket:

Elnök *Teleki Géza* gr., alelnök *Staub Mór*icz dr., titkár: *Marinovich Imre* dr., ellenőr: *Fialowski Lajos* dr., ügyvivő alelnök: *Téry Ödön* dr., jegyző: *Ember Károly*, háznagy: *Linhart János*. Ezenkívül megválasztották a 26 tagu választmányt.

EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Az új hercegprimás. *Vaszary Kolos* hercegprimás *Esztergom*ba érkezésének napja még nincs meghatározva. *Vaszaryt* az *esztergomi érseki palota* kápolnájában fogják püspökké szentelni. Kevés példa van arra, hogy valaki ilyen rohamos gyorsasággal nyerje el a legfőbb egyházi méltóságokat, mint *Vaszary*. A főapátból most először püspökké lesz, azután székes érsek és hercegprimás s legközelebb kardinális. A mint a pápai prekonizáció megtörtént, az új primás megtartja installációját, mely eddigi előkészületek után itélve, igen fényesnek ígérkezik.

Simor hercegprimás hagyatéka ügyében a végelszámolást már befejezték. A roppant érseki hagyatékot az összes érdekelt felek melegezésével rendezték, úgy hogy csupán jelentéktelen differenciák maradtak. *Vaszary* hercegprimás kiküldötte *Loskay Jeromos* pannonhalmi jószágkormányzót és *Ziskay Antal* főapátsági főügyészt az érseki javaknak haldéktalanul való átvételére. A nevezettek *Mattyasovszky Lajos* primási jószágigazgatóval *Esztergom*ban már megkezdették az átvételt, a vidéki uradalmakat pedig a jövő héten veszik át.

Vallásos estélyek. A budapesti ref. egyház az 1790—91-iki 26. törvényezikk emlékére, mely a protestáns egyházat visszahelyezte jogaiba, vallásos estélyeket rendez a ref. főgimnázium nagy termében. Az első nov. 25-én volt, s diszes társaság gyűlt össze. Célja ezen összejöveleteknek, hogy a vallásos érzést és buzgóságot emelje és gyarapítsa. Tért akarnak nyitni az eszmecseréknek s alkalmosságokat szolgáltatni minden, az egyház kebelében felmerülő s a vallás ügyéhez tartozó kérdések és tényezők megvitatására vagy valamely jótékonyaság gyakorlásának megbeszélésére.

Papp Károly ref. lelkész imája után *Szász Károly* püspök mondott buzdító szép beszédet, melyben a vallásos élet szükséges táplálékul tüntet fel az ily összejöveleteket, s a szabad vizsgálódás áldásait festé. *Farkas József* theologiai tanár ismertette az emlékezetes törvény-alkotást, és e törvényezikk oltalma előtti időkből a nyílt és titkos üldözés képét rajzolta. A törvényezikk oltalma alatt a reformált egyház fejlődését, a nemzeti, az alkotmányos szabadság erősítésére kiható munkásságát példákkal illusztrálta, kivált a budapesti egyháznak egy évszázad alatt elért bámulatos fellendülésében mutatá ki. Egy zoltár elénekzése zárta be az estélyt.

A „Vasárnapi Ujság” díszkiadása.

A «*Vasárnapi Ujság*» jövőre is abban a kiállításban fog megjelenni, melyet a magyar közönség annyi éveken át megszokott és megszeretett, tehát az eddigéhez hasonló alakban, jó papíron, gondosan előállított és szépen nyomott illusztrációkkal. Hogy azonban azok számára, kik a «*Vasárnapi Ujság*»-ot, mint a nagyvilág eseményeinek illusztrált krónikáját, s kivált a magyar életben évenként fölmerülő társadalmi, képzőművészeti kiválóbb jelenségeknek tárházát, még díszesebb kiállításban kívánják megszerezni és könyvtárakban vagy társalgó-termék asztalán megőrizni, erre is módot nyújtunk: elhatároztuk, hogy új évtől kezdve a «*Vasárnapi Ujság*»-ból albumszerű díszkiadást is rendezünk, mely azonos tartalommal, de a legfinomabb duplávastag velinpapíron fog megje-

lenni, úgy, hogy bármely szalon vagy olvasószoba asztalának művészi értékű díszül szolgálhat, mint az a külföldön a kitünőbb illusztrált irodalmi vállalatoknál «*edition de luxe*» név alatt divatban van, a hol a nyomdai s általában a sokszorosító műipar remekbe készült termékei nagy kedveltségnek és elterjedésnek örvendenek s a jobb módú művelt körökben az izléses házi berendezkedés elmaradhatatlan kiegészítő dísz tárgyai. Az e fényes kiállítás által okozott költségtöbblet arányában a «*Vasárnapi Ujság*» e díszpéldányainak ára kétannyi lesz, mint a rendes kiadásé, vagyis:

a «*Vasárnapi Ujság*» | fél évre... 8 forint
díszkiadása | egész évre... 16 «

A „Vasárnapi Ujság” kiadóhivatala

(Budapest, egyetem-tér 4. sz.)

MI UJSÁG?

A király saját gyászáról. *Hartman Ernő*, a bécsi Burg-színház művésze, nem rég elvesztette felnőtt fiát s a király ő felsége részvétét fejezte ki neki. A művész a nov. 25-iki kihallgatáson köszöntö meg e királyi kegyet. Ő felsége azt felelte a köszönetre: «Engem is ugyan az a gyászos sors ért, mint önt. Én is éreztem az ön nagy fájdalmát, tehát megértettem és kétszeresen érezhettem önnel együtt bánatát.»

A királyné Egyiptomban. *Erzsébet királyné*, mint nov. 19-éről *Kairó*ból jelentik, váratlanul megjelent a középafrikai misszió néger-koloniájában, hogy megtekintse a misszionáriusok nagy épületét, a nővérek házát, a négernek egyszerű lakásait s kunyhóit. A bár nagy, de fölötté egyszerű templomban a királyné rövid imát mondott.

A királyi család Miramareban. *Erzsébet királyné* december első felében egyiptomi utjából visszatér Bécsbe. Az eddigi intézkedések szerint a király elébe utazik *Miramare*ba, hol az uralkodópár két-három napot szándékozik tölteni.

Csiky mellszobra. A *Kisfaludy-társaság* elhatározta, hogy elkészítteti *Csiky Gergely* mellszobrát, melyet az akadémia termében fog elhelyezni. A gyűjtőiveket már szét is küldték. Első sorban a színházlátogató közönséghez fordulnak adományokért, mert ott számíthat a szoborterv leginkább visszhangra. Hogy a mellszobor bronzból, vagy márványból készüljön-e, azt csak később határozzák el. *Aradon*, mely városnak *Csiky* diszpolgára volt, szöbe jött, hogy érc-szobrot állíttanak.

Csiky irodalmi hagyatékában találtak egy «*Mos-toha*» című szindarab tervezetét is, melyet *Csiky Gergely* e hó 19-én vetett papírra. Ez volt legutolsó színmű-tervezete. Tervezett egy «*Ötven év*» című ötfelvonásos drámát is, a mely egy család egész generációjának történetét foglalta volna magában. Van jegyzőkönyvében egy tervezet, mely a darab történetének s a szereplők életkorának évszámait is meghatározza. Az egyes felvonások például az 1840., 1848., 1859., 1873. és 1891-ik évben játszottak volna s a női főszereplő föllépett volna 16., 24., 35., 49 és 67 éves korában, *Nádai* 20., 28., 29., 53., és 70 éves korában, *Vizvári* 21., 29., 49., 54. és 71 éves korában stb.

Az *Andrássy-szobor helye*. Az *Andrássy-szobor*-bizottság a szobrot az *Andrássy-ut* városligeti végpontjára, az artézi-kút mostani díszítményének helyére kívánta fölállíttatni. A főváros részéről azonban a terv ellen kifogások merültek fel, a melyek egyrészt arra vonatkoznak, hogy a szobornak e helyen nem lenne megfelelő művészi háttere, másrészt pedig arra, hogy a szobor esetleg az artézi kút jövőjét is fenyegetné.

A szoborbizottság most ez aggodalmakra azt feleli, hogy az úgynevezett művészi háttér azon a ponton nem szükséges, mert a fák a szobor hatásának mindennél jobban kedveznek, az artézi-kutnak pedig nem árthat a szobor. Egyébiránt a hely végleges megállapítása alkalmával a főváros képviselői is jelen lesznek s kifogásaikat akkor majd megtehetik. *Szapáry Gyula* gróf miniszterelnök is kifejezte abbeli kívánságát, hogy az *Andrássy-szobrot* az említett helyen állítsák föl.

Gábor Áron síremlékére a *Háromszék* vármegegyei királyi építészeti hivatal tervet készített s az emlékkő felállítására ki van már adva vállalkozónak. Az építés költségei azonban meghaladják az emlékkő-alap fedezetét s így a még hiányzó összeg beszerzésére az intézők a hazafias kegyelethez fordulnak.

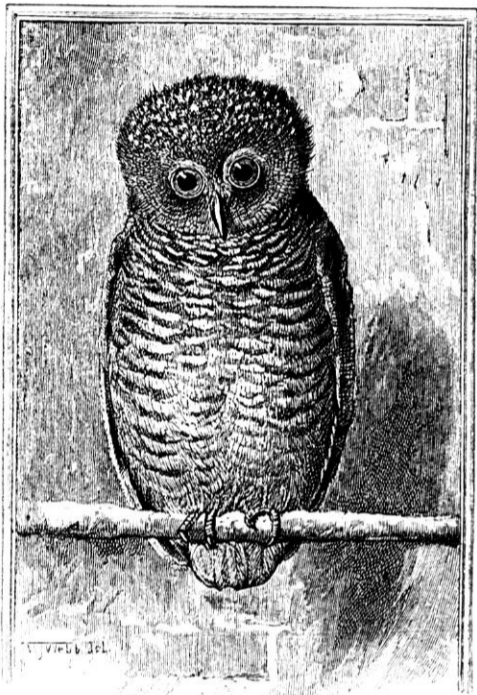
A szabadságharcz emlékeinek kiállítását még mindig nagyon látogatja a közönség, s a rendezők folyton szaporítják, s újabbakkal cserélik fel a kiállított tárgyakat. Most a kiállítás este 8 óráig világitás mellett lesz látható.

Tordai Grail Erzsi előadása, a melyet e hó 14-én a vidadó kis termében a Mária Dorothea-egylet javára tartott, 801 forintot jövedelmezett. Felülfizettek többek között: Vaszary Kolos 100 forintot, Császka György 60 frtot, stb. Tordai Grail Erzsi, gr. Csáky Albinné kívánságára, a jövő hó 20-ika táján, a mikor erdélyi körutját befejezi még egy nyilvános előadást tart Budapesten az orsz. kisedővő-egylet javára.

Magyar tárgy darab Párisban. A párisi Beaumarchais-színházban nagy tetszéssel fogadtak egy három felvonásos drámát, a melynek cselekvénye a magyar szabadságharczról van véve. A dráma címe: «A család és a haza», szerzője Eduard Bureau.

—x— **A «Központi Antiquarium»-nak** mai lapunkhoz mellékelte *könyvjegyzékét ajánlhatjuk* mindazoknak, a kik jó és olcsó olvasmányok valamint ajándékkönyveket kívánnak a közeli karácsonyi ünnepek alkalmából, valamint téli olvasmányoknak megszerezni.

SHARPE ERDEI BAGLYA.

Sharpe Bowdler, a londoni természetrajzi műzeum öre, a kitünő madártudós, — kinek arczképét is bemutattuk a nyáron, a Budapesten tartott nemzetközi ornithologiai kongresszus alkalmából, — néhány évvel ezelőtt egy új, érdekes bagolyfajt, a *Syrnium Nuchalet* irta le s mint első leíró után, az új bagolyfajt az angol tudósok az ő nevével nevezték el. A csinos kis bagoly Afrika nyugati partjain, különösen az aranypartvidéken otthonos, de aránylag ritka s az első eleven példány, mely után képünk is készült, csak most érkezett Európába, hol a világhírű londoni állatkert nevezetességeinek számát szaporítja. A bagoly testszíne meleg sötétbarna, de mellén világosabb keresztzalagok vannak, gazdag sárgásbarna tollakkal, valamint a fején is vannak foltok. Lába sárga, feketés karmokkal. Legfeltűnőbb sajátja azonban az, hogy nagy fekete szemek körül biborpiros gyűrűk vannak. Ha a madarat ingerlik, tollát borzongatja s szemét sajátosságos gyorsasággal mozgatja előre és hátra, mintha ez által akarná ellenfeleit visszariasztani.

HALÁLOZÁSOK.

Dr. WENZEL GUSZTÁVOT nov. 25-ikén temették el a szentkirályi-utcai halottas házból. Az agg tudós ravatalát és koporsóját egészen elborították a koszorúk. A végső tisztességadásra nagy és előkelő közönség gyűlt össze. A főváros mivelt osztályaiban mindenütt ismerték a kitünő tanárt, ki számos születetnek is tagja volt. Ott voltak: Szilágyi József koronaőr, főrendiházi alelnök, Ghyecz Béla altábornagy és Gervay Mihály nyug. miniszteri tanácsos a főrendiház képviselőjében Berzeviczy Albert államtitkár, Vajkay Károly, a királyi tábla elnöke, Szász Károly ref. püspök, Ráth Károly főpolgármester, Eötvös Loránd báró, az akadémia elnöke, Szily Kálmán főtitkár, Szilágyi Sándor, a történelmi társulat titkára, az egyetemi tanárok stb. A beszterlést, mely alatt az énekrészeket az opera énekkara adta elő, Kanovich Béla Mór józsefvárosi esperes-plébá-

nos végezte nagy segédlettel. Beszentelés után *Vécsey Tamás* jogkari dékan mondott beszédet az egyetem jogi kara nevében, szeretettel emlékezvén meg az elhunyt érdemeiről. A temetőbe is nagy sokaság kísérte a koporsót. Öt óra volt, mikor az elhunytat a családi sírboltba helyezték, mely előtt Rényi József joghallgató még a tanítványok nevében tartott búcsúbeszédet.

HÖKE LAJOS veterán történetíró, kitől lapunk is sokszor közölt történelmi és korrajzi fejtegetéseket, elhunyt Csurgón, 80 éves korában. A lapokban sokszor jelentek meg tőle tárczacikkek, mind történelmi kutatások eredményei vagy a mult évtizedek remiszenczei. Nagy kort és nevezetes időket élvén meg, s jó emlékezettel bírván, Höke valóságos krónika volt. Régebben önálló köteteket is adott ki, megyei monografiákat, épen most pedig «Magyarország ujabbkori története» című munkáját rendezte második kiadás alá; e műve megjelenését már nem érthette meg. Bár szeme világa megromlott, mégis késő agykorában egészen a legutóbbi időkig szorgalmasan írogatott. Öreg napjait szerény anyagi viszonyok közt töltötte, de mindenkor tisztelet, becsülés környezte a sok tudású, tiszta jellemű agastyánt.

Elhunytak még a közelebbi napok alatt: ESTERHÁZY LÁSZLÓ, cs. és kir. kamarás, valós. b. t. tanácsos és a főrendiház örökös tagja, 81 éves korában, Sárosdon. Ifjú korában a katonai pályán szolgált, mint lovassági kapitány. később pedig élénk részt vett Fehérvármegye közéletében s egyike volt a sz. fehérvári orsz. kiállítás létrehozóinak is. 1881-ben nyerte el a titkos tanácsosi méltóságot. — SZENTMIHÁLYI ISTVÁN, nyug. kuriai bíró, hosszas szenvedés után, életének 63-ik évében, Budapesten. — JASZENCsÁK AGOST, hlivicsai görög katolikus esperes-lelkész és tanfelügyelő, élete 59-dik évében. — ZEMLITS ISTVÁN, felső-lendvai plébános, hosszas szenvedés után. — NAGY KÁROLY, magyar-igeni ref. lelkész — BÖSZÖRMÉNYI KÁROLY, Árpád község ref. lelkésze, 71 éves. — KERKAPOLY ISTVÁN, héviz-györki ref. lelkész. — BINDER HENRIK, régebben kolozsvári gyógyszerész, Bécsben. Hült tetemeit Kolozsvárra szállították. Jelentékeny összegekkel emlékezett meg végrendeletében a kolozsvári közintézetekről; 12 ezer frtos alapítványt tett az ottani egyetemnél két jeles képességű orvosnövendék segélyezésére, 3000 frtot hagyott az evang. egyháznak, 500 frtot a szépitő egyletnek és ugyanannyit a szegényeknek. — SZILÁVY VIKTOR, a nagyváradi társaskörök egyik legismertebb alakja, ki különösen a színügy érdekében fejtett ki tevékenységet, Szilágyi László államrendőrségi tanácsos édes atyja, 75 éves, N.-Váradon. — UZONI SÁNDOR, törvényszéki bíró, Budapesten. — Id. MOSSÓTY GÁBOR, agg ügyvéd, hajdan táblabíró, 91 éves, Aradon. — TAKÁCS MANÓ, Temesvármegye egykori szolgabírája, Vingán, 71 éves. — HORVÁTH ÁKOS, pénzügyi tanácsos, 55 éves korában, Budapesten. — JANKÓ EDE, m. kir. adótárnok, 49 éves, Magyar-Óvárton. — BASCH ALBERT, földbirtokos, Homokon, Jász-Nagykun-Szolnokmegyében, 72 éves. — Dr. GYALOKAY JÓZSEF, Bihar megye árszászéki ülnöke, Gyalokay Lajos nagyváradi törvényszéki elnök fia, 28 éves, N.-Váradon. — Dr. EISSEN EDE, orvos, életének 77-ik évében, Budapesten. — HATFALUDY ANTAL, negyedéves joghallgató, 25 éves, Szilágy-Szegén. — MOLNÁR ANTAL, ki Szegeden a bérkocsik intézményét meghonosította, 72 éves. — SZÉKELY GÁBOR, szegedi óvoda igazgatója, husz éven át. — KOVÁCS ÁKOS, pénzügyi tanácsos és helyettes pénzügyigazgató, Kolozsvárt 55 éves. — TAR JÁNOS, községi elemi népiskolai tanító, 38 éves, Tiszaföldváron. — IGNATOVICS JÁNOS, ügyvéd, Budapesten, 50-dik évében. — GAYLHOFFER JÁNOS, 1848/49-diki honvéd-huszár főhadnagy, Budapesten, 63 éves. — TRIBUS LAJOS, magánhivatalnok 57 éves, Oravicán.

Özv. báró KAAS EDÉNE, szül. Ivánka Ida, b. Kaas Ivor jeles publicista és országgyűlési képviselő szeretett édes anyja, 79 éves, Budapesten, honnan hült tetemeit Farnosra szállították. — EMICH ILONA, Emich Gusztáv országgyűlési képviselő és az «Athenaeum» igazgatójának leánya, kit szülői gyógyulás végett Mentonéba vittek, 21 éves korában. — KÁRÁSZ EMILNÉ, szül. Fejér Ilona, államvasuti főmérnök neje, Fejér Miklós földmívelésügyi államtitkár nővére, Jászberényben. — KISS GYÖRGYNÉ, Kiss Albert országgyűlési képviselő és debreczeni ref. lelkész édes anyja, Szatmárt, 70 éves. — Özv. MITTERDORFER JÁNOSNÉ, szül. Goszgleba Teréz asszony, Budapesten, élete 77-dik évében. — SEMSEY PAULINA, 67 éves Girálton. — Özv. KOHÁNYI KÁROLYNÉ, szül. Hesz Zsuzsanna, 71 éves, Aradon. — LÁZÁR ALAJOSNÉ, szül. Temesvári Katalin, 61 éves, Szász-Mátén. — NAGY PAULA, szinigazgató, 34 éves, Kormözbányán. — SZABÓ EDÉNE, szül. Szulovszky Emilia, Eperjesen, élete 67-dik évében. — Özv. LÁZÁR ALAJOSNÉ, szül. Temesvári Katalin, élete 61-ik évében. — FÜLEPP JOZSEFINE, 42 éves, Budapesten.

Szerkesztői mondanivalók.

Örök harc. Egy kis fiúhoz. Savanyús. A legutóbbi körülbelül oly színvonalon áll, mint az ifjúsági önképzőkörök érdemkönyveibe jutott sikerültebb szárnypöbálgatások. A többitől is legfeljebb csak ennyi jót mondhatunk. Ellenben találgatunk még a szürke közép-

szülésen is foltot ejtő botlásokat; ilyen például, midőn a pathetikus «Örök harc»-ban a «század zugó harsonája» a világ tengelye», stb. mellett «nyugalmat adó ottomán»-ról beszél.

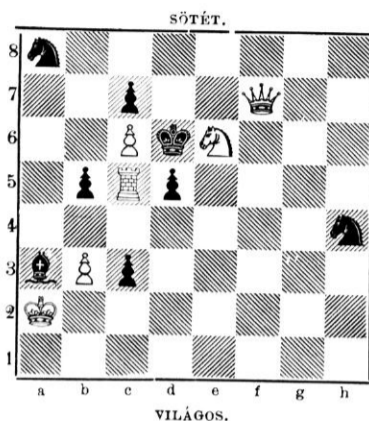
Két nő. Korunk képét akarja festeni, de ahhoz az a pár halvány vonás nem elég. Érezni látszik ezt a szerző is, ki verse két utolsó sorában egészen mást rekapitulál, mint a mi a két nő rajzából folyik. A kidolgozás is nagyon darabos, nehézkos.

Oh mire. Őszi hangulat. Sárga levelek. Jó költők verseinek elrontott átírása meddő s nem is valami dícséretes. Ezekben a versekben pedig ilyesmire találunk.

Hontalanság. Csak a törekvést látjuk benne. Lát-szik, hogy értelmes fej munkája, de erősebb költői tehetség nem lüktet az itt-ott nagyon is alantjáró s nehézkos sorokban. A Byron-fordítás figyelemreméltó, de egészen nem üti meg a mértéket.

SAKKJÁTÉK.

1692. számú feladvány. Kesl J.-től.

Világos indul s a harmadik lépésre matot mond.

Az 1686. számú feladvány megfejtése

Nanz H.-től.

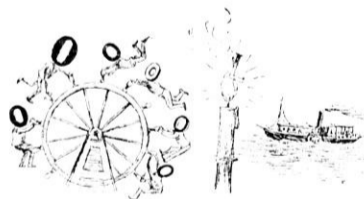
Megfejtés.

Világos.	Sötét.	Világos.	a.	Sötét.
1. Vb5—b2	He4—b2: (a)	1.	Fe3—b2:	(b)
2. Hh5—f6	t. sz.	2.	Hh5—f4	t. sz.
3. Bg8—g4 mat.		3.	g2—g3 mat.	
	b.		c.	
1. ...	K —: (c)	1.	e3—e2	
2. g2—g4 +	t. sz.	2.	Vb2—c1	t. sz.
3. Vb2—h2 mat.		3.	Vc1—g5—h1 mat.	

Helyesen fejtették meg: Budapesten: K. J. és F. H. — Andorfi S. — Kovács J. — Ung-Tarnóczon: Németh Péter (az 1685. számú f. is). — Keskeméten: Balogh Dienes. — A pesti sakk-kör.

Hibaigazítás: Az 1691. sz. feladványban Drtina J.-től, világos nem a harmadik, hanem a negyedik lépésre mond matot.

KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» 46-ik számában közölt képtalány megfejtése: *Akárkinek barátként ne tájz keblét.*

HETI-NAPTAR, november—december hó.

Nap	Katolikus es protestáns	Görög-Orosz	Izraelita
29 V.	D 1 Saturnin	D 1 Noah	17 F. N. G. pk.
30 H.	András apost.	András	18 Pláto vt.
1 K.	Elig pk. hv.	Elig	19 Abdiász pr.
2 S.	Bibiána	Bibiána	20 Dekap. Ger.
3 C.	Xav. Per. hv.	Kasszián	21 B.-A. avatt.
4 P.	Borbála sz.	Borbála	22 Fil. s Apfiás
5 S.	Szabbas ap.	Abigail	23 Amfilok pk.
			4 S. Told.

Holdváltozás. ☉ Ujhold 1-én 1 óra 1 pk. d. u.

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**

(L. Egyetem-tér 6. szám.)

Hamisított fekete selyem.

A kelméből, melyből venni akarunk, egy mintácskát el-égetünk, s a netáni hamisítás azonnal napfényre jó: valódi, tisztán festett selyem, rögtön össze kunkorodik, s nem sokára el is alszik, kevés, nagyon világos barna hamu hátrahagyásával. Hamisított selyem (mely könnyen szalonnás lesz és török) lassan tovább ég, nevezetesen a «tartó szálak» (ha festék-nyaggal nagyon telítve vannak) tovább pislognak, sötétbarna hamut hagyva hátra, mely a valódi selyemmel ellentétben, nem kunkorodik, hanem meggörbed. Ha a valódi selyem hamuját szétnyomjuk, elporlódik, a hamisítotté azonban nem. **Henneberg G.** (cs. és kir. udv. szállító) selyemgyári raktára **Zürichben**, bárkinek szivesen küld mintákat valódi selyemkelméből, és egyes ruhákra valamint vég-számra küld selyemkelméket vitel-és vámdíj. a házhöz.

MEZEI EGEREK

tömeges és biztos kipusztítására ajánlom az általam készített és már eddig is sok előkelő uradalmakban, nagyobb gazdaságokban, ugyiszinté több községekben a legjobb sikerrel használt 4515

EGÉRMÉRGET

labdac alakban, eddigi tapasztalatok szerint 1 holdra 1—2 elegendőnek bizonyult; 100 kilo ára 45 frt, egy 5 kilós láda 3 frt o. é. Bővebb értesítéssel bérmentve szolgálók. Sipőcz István gyógyszerész, Pécselt (Baranyamegye).

A nagy krach!

A NEW-YORKI és LONDONI események az európai szárazföldet sem hagyták érintetlenül, minek következtében egy nagy ezüstáru-gyár készletre érzi magát, hogy az egész készletét, a munkadíj csekély megtérülésével, elajándékozza. — Ezen megbízás keresztülvételével én vagyok meghatalmazva. Ezért elajándékozom 4529

mindenkinek, szegénynek úgy, mint gazdagnak az alább következő tárgyakat, csak 6 frt 60 kr. megtérítése mellett; és pedig:

- 6 drb legfin. evőkész, valódi angol pengével
- 6 „ amerikai szabadalm. ezüst villa egy darabban
- 6 „ „ „ ezüst evőkanál
- 12 „ „ „ ezüst kávéskanál
- 1 „ „ „ ezüst levesmerő
- 1 „ „ „ ezüst tejmerő
- 6 „ angol Viktoria-tálca
- 2 „ hatáskeltő asztali gyertyatartó
- 1 „ theaszűrő
- 1 „ legfinomabb cukorhintő.

42 darab összesen.

A fent felsorolt 42 tárgy azelőtt 40 forintba került és most ezen 6 frt 60 kr.-nyi potom áron kaphatók. Az amerikai szabadalm. ezüst teljes anyaga fehér fém, a mely ezüstszínét 25 évig megtartja, a miért kezesség nyújtatik. Bizonyításul annak, hogy ezen hirdetés

nem szédelgésen

alapul, ezennel nyilvánosan kötelezem magam bárkivel szemben, hogy a meg nem felelő árukért a pénzt minden kifogás nélkül visszaadom, ezért ne mulassza el senki ezen gyönyörű garnitúrát megszerezni. A szétküldés csak postautánvétellel, vagy a pénz előleges beküldése esetén, eszközöltetik. Különösen ajánlható a hozzátartozó tisztító-por. 1 doboz ára használati utasítással 15 kr.

PERLBERG P.

szabadalmaz. amerikai ezüstáru-gyár ügynöksége Bécsben, II., Rembrandtstrasse Nr. 33.

Kivonat a köszönőiratokból:

- Küldeményét megkaptam, s teljesen meg vagyok azzal elégedve; kérem tehát azonnal még egy készletet küldeni. Riva, 1891 augusztus 5. Floriani L., póstatist.
- Miután a készlettel meg vagyok elégedve, újolag megrendelem az alábbiakat. St.-Ulrich (Tirol), 1891 okt. 1. Santifalter Antal, szobrász.

Legjobb és Leghíresebb
Pipere Hőlgypor

La VELOUTINE

Különleges Rizspor
BISMUTAL VEGYITVE
CH. FAY, ILLATSZERÉSZ,
PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

Horgony-Pain-Expeller.

Ezen rég jónak bizonyult bedörzsölést eszű, közsvény, tagszaggatás stb. ellen legjobban ajánlhatjuk a t. cz. közönség figyelmébe. Egy üveg ára 40 és 70 kr. és a legtöbb gyógyszerertában kapható.

Csak horgonnyal valódi!

Nincs többé köhögés!!

MELL- ÉS TUDÓBAJ ELLEN!

Dr. med. Fáykiss székesi kárpáti növénykivonat

Egy üveg ára használati utasítással 75 kr.

Czukorika 1 dobozzal 35 kr. Tea Egy csomaggal 1 csomag 20 kr. Tea Egy csomaggal 1 csomag 20 kr. Tea Egy csomaggal 1 csomag 20 kr.

Tizenöt év óta legjobb eredménnyel használták köhögés, rekedtség, katarrhus, hőkhurut, nátház (influenza), szűkmellűség, tüdőgyulladás stb. ellen. Eredetben kapható Fáykiss József „nagy Kristóf”-hoz címzett gyógyszerertában Budapesten, továbbá Török József gyógyszerertában, Király-utca. — Postai megrendelések azonnal eszközöltetnek.

Sternberg A. és Testv.
Hangszer-Ipar
Budapest, kerepest-út 36

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Eucalyptus-szájesszencia!!

(Osztr.-magyar szabad., kitüntette Párisban, 1878.)

A legészterűbb, tartalomdúsabb (78% hatásos alkatrészt), legelismertebb hygienikus készítmény, a száj ápolására, a rossz szag megszüntetésére, a fogak fentartására s óvszer gyanánt a torokbajok ellen; alkalmazkodási és használati utasítással Med. Dr. Faber C. M., bold. Miksa császár Ő felsége udv. orvosától. 1 üvegesével frt 1.20. — Szétküldési raktár: Bécs, I., Bauernmarkt 3, és minden bel- és külföldi gyógyszerertában és illatszerkereskedésben. 4512

BUTOR

RÉSZLETRE.

Butorokat, szőnyeget, függönyöket kaphatnak olcsó áron minden állású szolid évi lakók, mint hivatalnokok, lelkészek, tisztek, kereskedők

Budapest, IV., magyar-utca 1. sz. I. emelet

d. e. 8—12 és d. u. 2—6-ig. 4509

Dr. Lengiel Fr.-féle nyirfabalzsam.

Kir. szab. Svédhonra.

Már magában véve azon növényi nedv, a mely a nyirfából kifolyik, ha annak törzsét megfúrjuk, emberemlékezet óta mint a legkitűnőbb szépitő szer volt ismeretes, ha azonban ezen nedv a fentaláló utasításai szerint, balzsammá alakítatik át, csak akkor nyer ugyszólván csodálatos hatást. Ha este megkenjük vele az arcot vagy más bőrrészeket, akkor másnap csaknem észrevehetetlen pikkelyek válnak le a bőrről, a mely ezáltal fehérré és gyöngéddé válik. Ezen balzsam kisimítja az arcon a ráncokat és himlőhelyeket, ifjú arczsint, a bőrnek felérseget, gyöngédséget és üdeséget kölcsönöz; a legrovidebb idő alatt eltávolítja a szeplőt, májfoltot, anyajegyeket, orrvérseget, bőrkátrát s a bőr minden más egyéb tisztátalanságait. Ara egy korsónak, használati utasítással együtt, 1 frt 50 kr.

Dr. Lengiel orvosi Benzoe-szappana

a legalkalmasabb bőrápoló szappan, mely a bőrt gyöngéddé s finomná teszi s hivatva van a nyirbalzsam hatását előmozdítani. Ara 60 kr. Kapható minden jobb gyógyszerertában. Főraktár:

Török József gyógyszerert., Budapest, király-utca 12. Aradon: Ring S. gyógyszerésznel. 4541

Üzlet-áthelyezés.

Tisztelt vevőimet, valamint a n. é. hölgyközönséget van szerencsém értesíteni, hogy üzletemet és műtermemet belváros, Károly-körut 6. szám alá helyeztem át és ezentul 4511

Balogh és társa

ezég címén folytatom. Eddigi igyekezetem és szorgalmam, melylyel megrendelőim becses megbízásainak megfelelően igyekeztem, remélni engedik, hogy becses megbízásaikkal minden igényeknek megfelelően berendezett új helyiségemben is meg fognak tisztelni. Ez alkalommal batorkodom a nagy érd. hölgyközönség becses figyelmébe ajánlani dusan felszerelt legújabb divatu női confectió-raktáromat.

Kiváló tisztelettel Balogh Miksa.

SZŐRVESZTŐ POR

(POUDRE DÉPILATOIRE)

BRÜNING G. C.-től M./m. Frankfurtban.

Elismert legjobb szőrvesztő szer, méregmentes, egészen ártalmatlan, a leggyöngédebb bőrt sem támadja meg, minélfogva hölgyeknek kiválóan ajánlható. Hatása rögtöni és tökéletes. Egyetlen szőrvesztő szer, mely orvosilag ajánlatik, s melynek Oroszországba vitélet a szentpétervári orvosi hatóság megengedte, s mely az antwerpeni világkiállításon az ottani Musée commercial de l'Institut superieur de Commerce által elfogadva és kitüntette lett.

Egy üvege ára 1 frt 75 kr., a hozzávaló ecset 12 kr.

Raktár Budapesten TÖRÖK JOZSEF gyógyszerert., Király-utca 12.

!!! Bécsi ujdonság !!!

Schönbaumsfeld-féle

mozaik ifjusági játék

10 burával és betét-koronngal 17 és 29 színben, (cs. és kir. osztrák-magyar szabad. 1891. szeptember 4.). Előállíthatók a legkülönfélébb színes képek és egyszersmind szellemes időtöltést szolgáló játékoknak és felnőtteknek.

Egy játék 80 krtól 10 frtig.

December 1-től kapható: játék-, könyv- és papirkereskedésekben. 4549

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható

NÉVTELEN CSALÁD

REGÉNY

Irtá

Francziából ford.

VERNE GYULA.

HUSZÁR IMRE.

Nyolczvan képpel.

Ára füzve 2 frt 50 kr.

Vászonkötésben 3 frt.

Körrejtély. Érdekes, nélkülözhetlen játék a hosszú téli estékre. A körrejtély csak akkor valódi, ha a gyári jelvényvel, a «Horgonnyal» el van látva. Ára 35 kr.

Ezer meg ezer szülő dicsőítőleg elismerte a híres

Horgony-Kőépítőszekrények

magas nevelési értékét; jobb és szellemileg vonzóbb játék nem létezik gyermekek és felnőttek számára! Részletesebb ezekről valamint a «Körrejtélyről» képes árjegyzékünkben találni, melyet minden szülőnek sietősen (ingyen és bérmentve) meg kellene hozatni, hogy kellő időben gyermekeik számára igazán alkalmas «karácsonyi ajándékot» kiválaszthassanak és megrendelhessenek. Minden kőépítőszekrény a «Horgony» jelvény nélkül közönséges és kiegészítésre nem alkalmas utánzás, ennél fogva mindig

• Richter-féle Horgony-Kőépítőszekrény •

kérendő és csak ilyen fogadandó el, melyek úgy mint ezelőtt még utol nem érettek, s az egyetlenek, melyek szabályszerűen kiegészíthetők; készletben minden finomabb játékkereskedésben 35 krtól 5 frtig és feljebb.

Richter F. Ad. és Társa, első osztr.-magyar cs. és kir. szab. kőépítőszekrénygyára, Bécs, I., Nibelungengasse 4. Rudolstadt, Olten, Rotterdam, London, New-York, 310 Broadway.

Az üzlettől való végleges visszalépés miatt, nagyszerű, hatóságilag engedélyezett

az „Ypsilanti“-hoz

szolid végeladás.

az „Ypsilanti“-hoz

KOLLARITS JÓZSEF ÉS FIAI

Budapest, IV. ker., Váczi-utca 5. szám alatt.

Vászon, pamutáru, asztalnemű, zsebkendő, női, férfi- és gyermek-fehérművek.

Menyasszonyi kelengyék. Az idénynek megfelelő mindennemű téli szövött áru,

továbbá harisnyák, lábtyúk, ujjasok és nadrágok; nagy választék **francia ruhakelmékből** stb. a cikkhez mérten mélyen leszállítva: 10, 20, 30-40% árengedmény.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:

HONVÉD-NAPTÁR

az 1892. szökő évre.

(EGYUTTAL KATONAI NAPTAR.)

A MAGYAR NÉP SZÁMÁRA.

Szerkeszti

ÁLDOR IMRE.

Számos képpel. *Ára füzve 60 kr.*

XXV. évfolyam.

65 krnak előleges (postautalványon) beküldése után bérmentve küldetik meg.

Tartalom: Naptári rész. Szerk. Tóth Mike S. J. tanár. — Kamatszámítás. — Bélyegekről. — Éljen a király! (A 25 éves koronázási jubileum alkalmából.) G. J.-tól. — Huszonöt éve! (Három képpel.) — Király és paraszt. — Miniszterelnök és «palotája». (Két képpel.) — Egy magyar ezred jubileuma. (Három képpel.) — A prágai amazon. — A végzetes lejtő. Irányi Dánieltől. — Bolgár népmese. — Magyar vér a legjavából. (Arczképpel.) — A jövő század honvédei. (Két képpel.) — A haldokló vallomása. («Meg kell halnod.») Gálffy Istvántól. — Püspöki talárban — honvéd. (Arczképpel.) — Ballagi Mór. (Arczképpel.) — Keserged hogy... Gálffy Istvántól. — Visszaemlékezés Damjanicsra. Kapros Gábortól. — A ki magyar... — Magyar Pantheon. (Képpel.) — Vegyesek. (Két képpel.) — A Magyarországon tartatni szokott országos vásárok jegyzéke. — Hirdetések.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:

Székely-egyleti képes naptár

az 1892. szökő évre.

A központi választmány megbízásából szerkeszti

BENEDEK ELEK.

Tizenegyedik évfolyam.

Ára füzve 25 krajczár.

30 krnak előleges (postautalványon) beküldése után bérmentve küldetik meg.

Tartalom: Naptári rész. Szerk. Tóth Mike S. J. tanár. — Kamatszámítás. — Bélyegekről. Czimnévtár: Magyar kir. kormány. Székelyföldi törvényhatóságok. Királyi törvénysek. A székely művelődési és közgazdasági egyesület központi választmányának tagjai. — Névnaptár. — **Olvasókönyv:** Bethlen András gróf. (Arczképpel.) — Wekerle Sándor. (Arczképpel.) — Barabás Miklós. Az öreg székely festő. (Arczképpel.) — Az én falum. Székely huszártól. — Sorsom. Jakab Ödöntől. — A negyvennyolcas kiállítás. (8 képpel.) — A familia jussa. Gaal Móztól. — Haynald Lajos. 1816-1891. (Arczképpel.) — Székelykő. Mikszáth Kálmántól. — Góbéságok. Góbétől. — Haller bölcsessége. Sebesi Jóbttól. — Az erdőpusztító apáca. Benedek Elektől. — Népdal. Kuthertől. — Andrassy Manó gróf. 1821-1891. (Arczképpel.) — Tünődés. (A székely népeletről.) Révay Páltól. — Dali András. F. Varga Lajostól. — Ő nem oláh. Csulak Lajostól. — Nagy Gábor. (Arczképpel.) — Két boldogtalan. Barótól. — Bodosi Andrásné. — A szalmatűz. (Karácsonyi történet.) Sebesi Samutól. — A temesvári kiállítás. (4 képpel.) — Karácsony. Fülei-Szántó Lajostól. — A székelyföldi iparmúzeum létesítése. — Szilveszter napján. Lauka Gusztávól. — Mulatató. — Hasznos tudnivalók. — Mindenféle. — Az erdélyi vásárok hónapok szerint. — A Magyarországon tartatni szokott országos vásárok jegyzéke. — Hirdetések.

Franklin-Társulat nyomdája. (Budapest, Egyetem-utca 4. sz.)

Csak 3 frt

a legrészletesebb és legérdekesebb
Karácsonyi Ajándék.
(Emlék az elhunytakról.)

Arczképek életnagyságban
Bármely beküldött fénykép után. Előleg 1 frt. Szállítási idő 10 nap. A hu hasonlatért kezesség vállalatik. A fénykép sőtétlen marad. Karácsonyi ajándéknak szánt megrendelések előbb küldendők be.

BODASCHER SIEGFRIED,
jutalomdíjazott műterme,
Bécs, II. Grosse-Pfarrgasse 6.

1 frt

A bécsi háziasszonyok együletől ajánlva.
The Improved Darning Weaver

TÖMŐ-KÉSZÜLÉK

(Stopf-Apparat).
Próbamunkával és képes bevezetéssel. 1 forint 25 kr. előleges beküldése mellett bérmentve. **Schubert G.** vezérképviselettel. **Bécs, Margarethenstr. 25.** (előbb Rothenthurmstrasse 19.) Ezen rendkívül olcsó ár a Bécsben létesített egészen új és javított gép berendezésekben leli megáraztatását. **Budapesten kapható: Kertész Tódor-nál, Dorotya-utca 1.**

Kegyes figyelembevétel végett ajánlja 4548

Latzkovits A.

cs. és kir. szab. fehérnemű-gyáros,
József főherczeg Ő cs. és kir. Fenségének udvari szállítója,

Budapest, váczi-utca 22,
fehérmű- és férfi-divat
különleges ujdonságait,

u. m.: fehér és színes ingek és lábravalók legjobb szabásban, francia és angol nyakendők, selyem cachemerkendők, keztyűk, zsebkendők, gallérok, kényes, harisnyák, uti sapkák és takarók, esőernyők, kényes-gombok stb., valamint dúsan felszerelt raktárát **Dr. Jaeger G.** tanár-féle normál áruktól és egyedül foraktárát a főtisztelendő **Kneipp Sebestyén plébános** úr által ajánlott vászonruházatnak!

KERTÉSZ TÓDOR müipari ujdonságok tára

Budapest, Dorotya-utca 1. szám.
... Kiállítás karácsonyra megjelent ujdonságokról már 1 frton alól 200 frtig. ...

Uj észszerű találmányok a háztartás, buffet, játszó-, író-, dohányzó- és munka-asztalokra. Mikádó-szobák berendezéséhez. Roccoo, fali- és kandalló-órák. Diszkancsók, felkötő óra 3.60. Vadász-, lovag- és más sportdisztárgyak. Japánai, kínai, Zecuma-Cloisone curiositások. Márvány-fayence tea-asztalok. Nickel tea-üstök. Ágas gyertyatartók, hármas tolltűtűk 10, 12-36 frtig. Vázák, álló naptárak, szalagos függő órák 2-35 frtig. 1 frt. Makart-rámák 1 frt 40 kr.-tól egész **Uj!** Imitált üvegfestésű 30 frtig. **Uj!** Imitált nagy ablakok 2 frt 60. Spanyol-albumok. Lükör-készletek, esemegek-állvány. Csinos kis ajándéki nippes-tárgyak. Bőrúrú dombor díszítéssel, pénzárca zománéz betűs írt, berendezett író-mappa. Varró- és toilette-necessairek és munkakosár. **Teljes íróasztal-készlet** 6-100 forintig. Szenteltvíz-tartók, esengetyű. Diszes thermometer. Flóbert-puska 9-23 frtig. Fegyverek. Revolverek. Bálí és hangverseny-legyezők 2-35 frtig. Onyx, Aluminium-tárgyak. Ludtollforma Aluminium tollszár egyszerű papírkész 50 kr.

Mulatató és tanulmányos játékok leányoknak és fiúknak. Törhetlen, mosdatható fin. babák ingesekben 80 kr., frt 1.20-4.20-ig. Öltözöttetted baba 1.20, 2, 5, 20 frtig. **Baba tündér**, pupa mama hívó babák frt 2.20, 3.15 egész 4 forintig. Porzellánfejű hajas babák mozgó tárgokkal 1.20-5 frtig. Mulatóságos birkozó bosnyák és buka 80 krtól 1.20-ig. Diszes koffer babával és öltözékekkel 3.10-10 frtig. Takarék-tűzhely 60 kr. 1.20-ig. Czinezet konyhaedény 70 kr. 2.60-ig. Porzellán-service 30, 65 kr. 4 frtig. Bata toilette-asztala 50 kr. Járó és utó-baba-óra 50 kr. Babaszoba bútordarabok 50 kr. Kis varró-gép használható 3 frt. Trombita 30-3 frtig. Éreztímálmok 1.20-2.15. Calcioscop **Uj!** Accordokat játszó 30 kr. 6.50. **Uj!** Accordokat játszó 70 kr. **Uj!** A vídám Mollí, magától ugrobó kutya 60 kr. Agyon nevelt való 1.30-2.50-ig. Zenedarabot játszó érezbugyó frt 2.75. Blondin a kötélen 1 forint. Mannlicher pisztoly 60 kr. Zenélő táncosnó bugyó 1 forint. Bilbouquet 50 kr. Szájharmonikák 15 krtól 1.20-ig. Karddob, csákó, puszka együtt 3 frt. Czinkatonák 30 krtól 6 frtig. Gyermekostor 20-80 kr. Koesi 60 krtól 6 frtig. Szokór készítő 6 forint. Csikós **Uj!** Amerikai Jockey, a lovak gyeplével igazítható 60 krtól 12 frtig. Híntalovak 5-20 frtig. Gépezetes mozgójáték 60 krtól 25 frtig. Felállítható vár 3.50. Futó egér 70 kr. Berendezett istálló 2-7.50-ig. Vasmángó 50 kr. Vasut pléból 50 kr.-tól 9 frtig. Magától futó mozdony 90 kr. Képes Lebegő angyalok az ágakra, mozgó szárnyakkal 40, 60, 80, 100 kr. Tréfás mozgékony majom 35 kr. Könnyen felerősíthető csillagó gyertyatartók tucattja 40, 60, 72 kr. Hó, a fára szórható 20 kr. Lampionok tucattja 1.20. Rubin-lampion gyertyával drbja 15, 20, 40 kr. Ragyogó arany és ezüst reggharmat 20 kr. Arany, ezüst és színes hajszál 40 kr. Díóaranyozó és ezüstölt füst 10 kr. Arany, rubin és gyémánt csillagok 20-75 kr. Gyémánt eseppek tucattja 45 kr. Színes gyöngylánc 20, 35, 50 kr. Felnyitható arany diók drbja 15, 40 kr. **Ezerféle bonbonierek** drbja 10, 15, 20-50 kr. **Uj!** Fényes gyöngyosodrony ezüst szállal körülfonta 20 kr. Gyöngyosodrony a tárgyak felerősítéséhez 10 kr. Színes viaszgyertyák tucattja 20-40 kr. **Renaissance-gyertyák** 24 darab 60 kr. Szentáczíós gyertyák, a fán egyszerre gyulnak meg, tucattja 42 kr. **magnesium-sodrony** vakító fényvel ég, egy boríték 10 kr. **12 drb vegyes bonboniere** 60, 1.20, 1.80, 2.40, 3 frt. Rezgő arany és ezüst üstökös 15 és 30 kr. Színes gelatin lobogók 15 kr. Ragyogó pillangó 5, 15 kr. Arany és ezüst halacsák 5-15 frt. Cseresznye párja 10 kr. Ragyogó ezüst guir- **Uj!** Karácsonyfa-gyújtó és eloltó land 2 mtr 20, 40 kr. **Uj!** Készülék 50 kr. **Uj!** Csillámló fényfótoz 5 kr. Bethlehem 3.20, 10.80, 25 forintig. Rezgő arany és ezüst gömb 10 kr. Nagy rezgő csillag a fa hegyére 30 krajczár. Csillámló fűrtök tucattja 60 krajczár. 12-féle csillagó kagyló-bonboniere 15 kr. Jégcsapok 10 krajczár. **Czelszerű egy fának teljes feldisztésére az itt elősorolt tárgyakból egy egész összeállítás rendelni, melyek 5, 10, 15 és 20 forintért kaphatók.**

Csillagó, ragyogó, fényes karácsonyfadíszek. Biztonsági vas karácsonyfa állvány 2.50. Ezüst szál, rezgő csillag tucattja 60 krtól 1.20. Színes üveggyölköz érezfülle darabja 10, 15 és 20 kr. Ragyogó piramis a fa hegyére 15, 30 kr. Kis tamburin 15, 30 kr. **Elégthetlen** gypot a fa havassá tételére 20 kr. Angyalok a karácsonyfa hegyére 90 kr. **Lebegő angyalok** az ágakra, mozgó szárnyakkal 40, 60, 80, 100 kr. Tréfás mozgékony majom 35 kr. Könnyen felerősíthető csillagó gyertyatartók tucattja 40, 60, 72 kr. Hó, a fára szórható 20 kr. Lampionok tucattja 1.20. Rubin-lampion gyertyával drbja 15, 20, 40 kr. Ragyogó arany és ezüst reggharmat 20 kr. Arany, ezüst és színes hajszál 40 kr. Díóaranyozó és ezüstölt füst 10 kr. Arany, rubin és gyémánt csillagok 20-75 kr. Gyémánt eseppek tucattja 45 kr. Színes gyöngylánc 20, 35, 50 kr. Felnyitható arany diók drbja 15, 40 kr. **Ezerféle bonbonierek** drbja 10, 15, 20-50 kr. **Uj!** Fényes gyöngyosodrony ezüst szállal körülfonta 20 kr. Gyöngyosodrony a tárgyak felerősítéséhez 10 kr. Színes viaszgyertyák tucattja 20-40 kr. **Renaissance-gyertyák** 24 darab 60 kr. Szentáczíós gyertyák, a fán egyszerre gyulnak meg, tucattja 42 kr. **magnesium-sodrony** vakító fényvel ég, egy boríték 10 kr. **12 drb vegyes bonboniere** 60, 1.20, 1.80, 2.40, 3 frt. Rezgő arany és ezüst üstökös 15 és 30 kr. Színes gelatin lobogók 15 kr. Ragyogó pillangó 5, 15 kr. Arany és ezüst halacsák 5-15 frt. Cseresznye párja 10 kr. Ragyogó ezüst guir- **Uj!** Karácsonyfa-gyújtó és eloltó land 2 mtr 20, 40 kr. **Uj!** Készülék 50 kr. **Uj!** Csillámló fényfótoz 5 kr. Bethlehem 3.20, 10.80, 25 forintig. Rezgő arany és ezüst gömb 10 kr. Nagy rezgő csillag a fa hegyére 30 krajczár. Csillámló fűrtök tucattja 60 krajczár. 12-féle csillagó kagyló-bonboniere 15 kr. Jégcsapok 10 krajczár. **Czelszerű egy fának teljes feldisztésére az itt elősorolt tárgyakból egy egész összeállítás rendelni, melyek 5, 10, 15 és 20 forintért kaphatók.**

Társasjátékok. **Uj!** Halma 2 vagy 4 személynek 1.80. 85 krtól 2.60-20 frtig. Lotto 80 krtól 5 frtig. Löwersony 1-6 frtig. Várostrom 2.20-3.40-ig. A vig egyszeres 1.60. Harang és kalapács 40 krtól 4.50-ig. Go-Bang, kínai elméleti társasjáték 2 személynek 2.30-3.60-ig. Tivoli 3.80-8 frtig. Domino szollí fadóbozban 1.20, 3.20-8 frtig. Sakkjátékok 2.80-15 frtig. Damtábla kövekkel 1.70. Reversis játék 90 krtól 2.15-9.50-ig. **Uj!** Magikus képek 50 kr. 1.80.

NB. Clubb-koresolyák 2 frt. **Halifax** 3 frt. Nickel **Halifax** 5 frt. Robonezy Achilles csukló-szij 1.20. **Megrendeléshez nagy képes árjegyzéket mellékelek. Meg nem felelő visszavesz.** **KERTÉSZ TÓDOR.**